

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS**

**RENATA KUZMENKOVAITĖ-ALIUKONĖ
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS MAGISTRANTŪROS IŠTĚSTINĖS
STUDIJOS**

**VAIKO MINIMALIOS PRIEŽIŪROS ĮGYVENDINIMO
ELEKTRĖNŲ SAVIVALDYBĖJE GEROJI PATIRTIS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: *Docentas dr. Romas Prakapas*

Vilnius, 2020

TURINYS

SĄVOKŲ ŽODYNAS	3
IVADAS	4
1. VAIKAS IR JO ELGSENA	7
1.1 Vaiko sąvokos vartojimo ypatumai	7
1.2 Vaiko elgsenos teorinis pažinimas	11
2. VAIKO MINIMALI PRIEŽIŪRA	14
2.1 Vaiko minimalios priežiūros priemonės samprata	14
2.2 Vaiko minimalios priežiūros priemonės ir jų skyrimas	16
2.3 Vaiko minimalios priežiūros priemonių įgyvendinimas.....	20
2.4 Vaiko minimalios priežiūros priemonės teisinė reglamentacija	22
3. VAIKO MINIMALIOS PRIEŽIŪROS ĮGYVENDINIMAS ELEKTRŪNŲ SAVIVALDYBĖJE	26
3.1 Tyrimo metodika	26
3.2 Vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo patirtis Elektrėnuose	33
3.3 Elektrėnų savivaldybės sociodemografiniai rodikliai	37
3.4 Tyrimo rezultatai ir jų analizė	41
DISKUSIJA	57
IŠVADOS	59
REKOMENDACIJOS	61
LITERATŪROS SĄRAŠAS	63
SANTRAUKA	68
SUMMARY	71
PRIEDAI	74

SAVOKŲ ŽODYNAS

Specialistas – psichologo, socialinio pedagogo, socialinio darbuotojo ar kitą atitinkamą kvalifikaciją turintis asmuo, teikiantis pagalbą vaikui. (Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2007).

Vaikas - „vaiku laikomas kiekvienas žmogus, neturintis 18-os metų, jei pagal taikomą įstatymą jo pilnametystė nepripažinta anksčiau.“ (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1898).

Vaiko gerovės komisija – „užtikrina savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų gerovę, bendradarbiaujant su mokyklų vaiko gerovės komisijomis ir kitomis vaiko gerovės srityje dirbančiomis institucijomis.“ (Elektrėnų savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijos darbo reglamentas, 2017).

Vaiko minimali priežiūra – „vaiko priežiūra, vykdoma pagal vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą, o jeigu vaikas neturi nuolatinės gyvenamosios vietos, – pagal jo gyvenamąją vietą.“ (Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2007).

Vaiko minimalios priežiūros priemonė – „Vaikui gali būti taikomos šios minimalios priežiūros priemonės: specialisto darbas (konsultacijos) su vaiku, įpareigojimas lankyti vaikų dienos centrą, įpareigojimas dalyvauti socialinio ugdymo, reabilitacijos, integracijos, prevencijos ir kitose programose, įpareigojimas iki 16 metų mokytis pagal pradinio ir pagrindinio ugdymo programas. Minimalios priežiūros priemonės vaikui gali būti skiriamos nuo 1 mėnesio iki 1 metų laikotarpiui, bet ne ilgiau, kol vaikui sueis 18 metų. Vaikui gali būti paskirta viena arba kelios tarpusavyje suderintos minimalios priežiūros priemonės.“ (Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2007).

IVADAS

Darbo temos aktualumas. Probleminis jaunimo elgesys visuomenėje yra aktuali problema. Yra labai svarbu, jog sprendžiant jaunimo elgesio problemas, valstybėje būtų sukurti efektyvūs mechanizmai, kurie padėtų šeimai ir vaikui spręsti kylančius elgesio sunkumus, atsižvelgiant į geriausiuosius vaiko interesus ir juos įgyvendinant. Taip pat svarbu, jog įstaigos, teikiančios pagalbą šeimoms, kuriose yra susiduriama su probleminiu vaikų elgesiu, pasitelktų visus turimus pagalbos resursus, teiktų reikiamas paslaugas šeimai ir vaikui, atsižvelgiant į tos šeimos ar vaiko poreikius, išanalizavus šeimoje esančias problemas ir netinkamo vaiko elgesio priežastis.

Vaiko minimalios priežiūros priemonės įgyvendinimą Lietuvoje analizuoja tokie autoriai Bieliūnė, Bauzarevič, Pranka ir Žėkas (2015). Šie autoriai atliko tyrimą, kuriuo siekė išnagrinėti savivaldybių patirtis įgyvendinant vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo nuostatas bei įstatymo reglamentavimo praktinį taikymą, išryškinti pagrindinius savivaldybių vaiko gerovės komisijų veiklos aspektus. Tyrimas atskleidė esmines tiriamojo reiškinių problemas tokias kaip pasikartojančios vaiko minimalios priežiūros priemonės, skirtingai suprantami vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo būdai, neatsižvelgiama į konkrečią vaiko situaciją parenkant jam vaiko minimalios priežiūros priemones.

Dar vieną svarbų tyrimą vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo tema Lietuvoje atlikto Nikartas, Ūselė, Zaksaitė, Žukauskaitė ir Žėkas (2013). Tyrime buvo iškeltas tikslas išanalizuoti vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių taikymo praktikas Lietuvoje. Tyrimo metu išsiaiškinta, jog yra skiriama per ne lyg mažai dėmesio vaiko netinkamo elgesio priežastims nustatyti ir atsižvelgti į vaiko poreikius, nustatant vaiko minimalios priežiūros priemones, o paskirtos priemonės pasikartojančios. Taip pat atskleistos pagrindinės priežastys, dėl kurių vaikams yra skiriama vaiko minimali priežiūra. Išaiškėjo pagrindinės vaiko gerovės komisijų problematikos tokios kaip paskirtų vaiko minimalios priežiūros priemonių neefektyvumas, surenkama per ne lyg mažai informacijos apie šeimą ir vaiką, siekiant parinkti tinkamas vaiko minimalios priežiūros priemones, stokojama įstatymo įgyvendinimo kontrolės.

Išanalizavus jau atliktus vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo Lietuvoje tyrimus išliko poreikis tirti vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo patirtis, dėl ankstesniuose tyrimuose išaiškėjusios problematikos, kuri abiejuose tyrimuose pasikartojė.

Taip pat aktualu ištirti įstaigų bendradarbiavimą, specialistų komunikavimą įgyvendinant vaiko minimalios priežiūros priemones, analizuojat vaiko situacijos pokyčius, informacijos

pasidalijimą bei siekį tobulinti vaiko minimalios priežiūros priemones, jų efektyvumą. Praktikoje tai lemia situacijos pokyčius, teigiamus vaiko elgesio pokyčius, įstatymo veiksmingumą. Merfeldaitės ir Indrašienės (2011), atliktas tyrimas, kuriuo siekta išanalizuoti vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo patirtį savivaldybių ir mokyklų lygmeniu, leido pateikti išvadas, jog vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimas savivaldybėse nėra sklandus ir efektyvus, o pagrindinės problemos, lemiančios neveiksmingą vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimą yra: žema darbo grupių motyvacija, įstatymo spragos, jog tėvams ir vaikų globėjams nėra nustatyta atsakomybė už neįvykdytas vaiko minimalios priežiūros priemones. Merfeldaitės ir Pivorienės (2011), atliktame tyrime, kuriuo siekta atskleisti vaikų ir pagalbą teikiančių specialistų požiūrį į tai, kokią pagalbą vaikai gavo prieš patekdami į vaikų socializacijos centrus, paaiškėjo, jog tiek vaikai, tiek tėvai gauna minimalią socialinę ir psichologinę pagalbą, prieš vaikams patenkant į vaikų socializacijos centrus, tad galima daryti prielaidą, jog vaiko minimalios priežiūros priemonės, neretai yra, neveiksmingos.

Remiantis anksčiau atliktais autorių tyrimais (Merfeldaitė ir Indrašienė (2011) ir Merfeldaitė ir Pivorienė (2011)), galima teigti, jog vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimas nėra tinkamas ir, tikėtina, jog teikiama pagalba nėra efektyvi, siekiant užkirsti kelią tolimesnei problemos plitimui, pagalbos gavėjai teikiamos pagalbos neįsisamonina, tai lemia tolimesnes vaiko problemas ar patekimą į socializacijos centrą.

Vis dar išlieka klausimas, kaip yra sprendžiamos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo įgyvendinimo problemos tokios kaip vaiko minimalios priežiūros skyrimo priežastys, įsigilinimas į šeimos ir vaiko situaciją ir tinkamai parenkamos priemonės, atliepančios šeimos ir vaiko poreikius, tad atliekant šį tyrimą, bus siekiama išsiaiškinti, ar prieš tai atliktuose tyrimuose paaiškėjusios problemos yra gajos įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą.

Darbo problema. Vaiko minimalios priežiūros priemonė Lietuvoje pradėta įgyvendinti 2007 metais. Ši priemonė yra taikoma vaikams siekiant teigiamų jų elgesio pokyčių, tačiau visuomenėje, tarp įvairių socialinės srities specialistų, vyrauja nuomonė (Barkauskienė, Gervinskaitė-Paulaitienė, Čekuolienė ir Adler, 2018), kad taikant minimalios priežiūros priemonę vaikams, šie patiria stresą ir net įgija trauminę patirtį. Barkauskienės, Gervinskaitės-Paulaitienės, Čekuolienės ir Adler (2018), atliktas tyrimas atskleidė, jog vaikai, paaugliai, kuriems teikiama vaiko minimali priežiūra, pasižymi įvairiomis psichologinių sutrikimų simptomatikomis, patiria emocinius sunkumus, o trečdalis vaikų problemos, kuriems teikiama vaiko minimali priežiūra, yra rizikingos ir siekia klinikinį lygmenį, tad kyla klausimas, ar yra pakankamai atsižvelgiama į vaiką,

jo patirtis, įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą? Ar vaiko minimali priežiūra yra veiksminga? Ar egzistuoja geroji vaiko minimalios priežiūros priemonės įgyvendinimo patirtis ir kaip yra įgyvendinama vaiko minimalios priežiūros priemonė, siekiant teigiamų jos rezultatų? Kokia yra Elektrėnų savivaldybės praktika įgyvendinat vaiko minimalios priežiūros priemonę?

Darbo objektas. Vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo Elektrėnų savivaldybėje geroji patirtis.

Darbo tikslas - atskleisti vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo gerąją patirtį Elektrėnų savivaldybėje.

Darbo uždaviniai:

1. Apibrėžti vaiko minimalios priežiūros sampratą ir svarbą;
2. Apibūdinti vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo teorines prielaidas;
3. Įvertinti vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo praktiką Elektrėnų savivaldybėje.

Tyrimo metodai. Empirinis tyrimas modeliuojamas remiantis kokybinio tyrimo metodologinėmis nuostatomis taikant atvejo tyrimo strategiją. Tyrimo duomenų rinkimo metodas – pusiau struktūruotas interviu, tyrimo duomenų analizės metodas - kokybinė turinio analizė. Interviu metodas pasirinktas atsižvelgiant į tiriamojo objekto ir tyrimo dalyvių tarpusavio sąveiką bei siekį aiškiai suprasti ir įvertinti tyrimo dalyvių patirtį, asmeninį santykį su tiriamuoju objektu. Naudojant šį metodą siekta įsigilinti ir plačiau atskleisti pateiktus tyrimo klausimus, tyrimo dalyvių asmenines patirtis bei identifikuoti tiriamojo objekto problemines patirtis. Tyrimo duomenų apdorojimui pasirinktas kokybinės turinio analizės metodas siekiant išanalizuoti tyrimo metu surinktus duomenis, susisteminti gautus atsakymus taip atskleidžiant vyraujančias tiriamojo objekto problemas, tendencijas, identifikuoti kategorijas bei pateikti sisteminių tiriamojo reiškinių vertinimą.

1. VAIKAS IR JO ELGSENA

1.1 Vaiko sąvokos vartojimo ypatumai

Vaiko sąvoka yra labai plati ir įvairi, skirtingose literatūros šaltiniuose, teisės aktuose ji yra vartojama ir suprantama skirtingai. Analizuojant literatūrą, kiekvienas autorius vaiko sąvoką apibrėžia skirtingai, tai gali priklausyti nuo to, iš kurios mokslinių tyrimų perspektyvos yra nagrinėjamas vaiko apibrėžimas. Šiame darbe vaiko sąvoka bus apžvelgta trijuose socialinių mokslų kontekstuose: sociologijoje, psichologijoje ir edukologijoje.

Vaiko sąvokos apibrėžimas **teisėje** ir **sociologijoje** dažniausiai vartojamas remiantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1989), kurioje rašoma, jog „vaiku laikomas kiekvienas žmogus, neturintis 18-os metų, jei pagal taikomą įstatymą jo pilnametystė nepripažinta anksčiau.“. Lietuvos Respublikos teisės aktuose vaiko sąvoka yra apibrėžiama tapaciai.

Pagrindinis ir svarbiausias Lietuvoje galiojantis teisės aktas yra Lietuvos Respublikos Konstitucija, joje yra rašoma, kad svarbiausia tėvų teisė ir pareiga yra „auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti.“ (Lietuvos Respublikos Konstitucija 1992). Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (1996) vaiko sąvoka yra apibrėžiama „vaikas - žmogus iki 18 metų, išskyrus atvejus, kai Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatyta kitaip. Jeigu asmens amžius yra nežinomas ir yra priežasčių manyti, kad jis yra nepilnametis, toks asmuo laikomas vaiku, iki bus nustatyta priešingai.“. Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas vaiko sąvoką apibrėžia „vaikas – asmuo, neturintis 18 metų.“. Šiame teisės akte yra sakoma, kad Lietuvos Respublikoje įstatymai gina nepilnamečius vaikus, o remiantis Lietuvos Respublikos Baudžiamuoju Kodeksu (2000), nepilnametis vaikas yra asmuo, kuriam nėra suėję 18 metų.

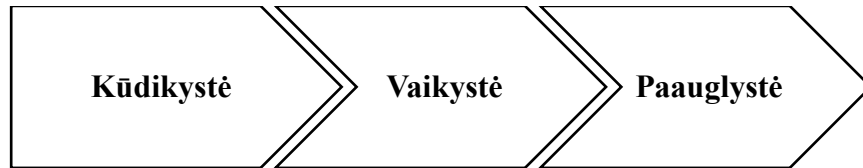
Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (1989) pagrindinė idėja yra tai, jog kiekvienas vaikas turi būti autonomiškas bei jam būtų suteiktos žmogaus teisės. Taip pat yra rašoma apie vaiko padėtį šeimoje, ekonominiame ir kultūriniame kontekste, švietimo bei sveikatos apsaugos srityse. Pagrindinis dėmesys yra skiriamas geriausiųjų vaiko interesų užtikrinimui.

Nagrinėtoje literatūroje vaikas analizuojamas ir apibrėžiamas kaip labiausiai visuomenėje pažeidžiama socialinė grupė. Anot Kabašinskaitės (2002), vaikų amžius lemia jų priklausomybę nuo šeimos ir kitų visuomenės grupių, o šeima taip pat yra tinkamiausia ir saugiausia aplinka vaikui augti ir vystytis. Taip pat yra aprašoma ir nagrinėjama vaiko socializacijos ir jo gerovės svarba.

Pasak Kvieskienės (2003), vaiko socializacija vaikui perduoda kultūrinius principus, tradicijas bei įdiegia socialines normas, bei formuoja vaiko individualybę.

Sociologijoje vaiko sąvoka yra naudojama analizuojant vaiko socializaciją, santykį su jį jį supančia aplinka, elgesį bei jo ypatumus bei poreikius ir vaiko gerovę.

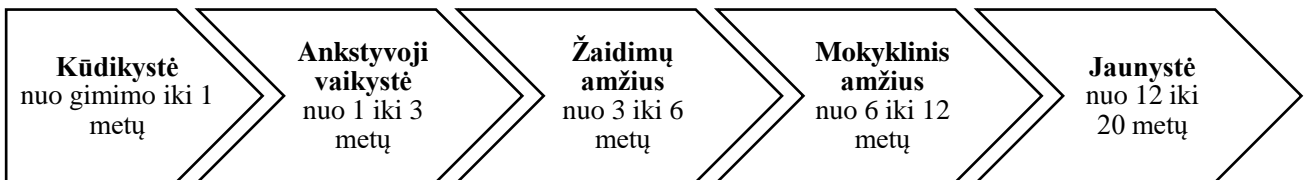
Vaiko apibrėžimas **psichologijoje** yra apibrėžiamas panašiai taip, kaip ir sociologijoje, tačiau psichologijoje vaiko sąvoka naudojama plačiau nagrinėjant vaiko raidą. Myers ir DeWalla (2011) apibrėžia tris vaiko gyvenimo tarpsnius (žr. 1 pav.).

1 pav. Gyvenimo tarpsniai (pagal Myers ir DeWalla (2011)).

Pasak Myers ir DeWalla (2011), kūdikystė prasideda nuo gimimo ir tęsiasi iki vaikystės, o vaikystė tęsiasi iki paauglystės. Raidos psichologai tiria fizinius, psichinius ir socialinius pokyčius vykstančius visą gyvenimą skirtinguose amžiaus tarpsniuose.

Psichologas Erikson (pagal Žukauskienę, 2012) sujungė visus žmogaus gyvenimo tarpsnius nuo kūdikystės iki senatvės ir gyvenimo tarpsnių grandinę pavadino raidos teorija (žr. 2 pav.). Raidos teorija pažymi tai, kad žmogus nuolat keičiasi besikeičiant amžiaus tarpsniais. Kiekvienas amžiaus tarpsnis turi svarbią reikšmę asmenybės vystymuisi.

2 pav. Erikson raidos teorija (pagal Žukauskienę, 2012).

Galima teigti, jog Erikson vaikystės amžiuje išskiria penkis gyvenimo tarpsnius, kiekvienas jų įtakoja pasaulio suvokimą bei vystymąsi. Tarpsnis nuo gimimo iki pirmųjų gyvenimo metų yra apie tai, kaip vaikas išmoka suvokti pasaulį, jausti saugumą ir pasitikėjimą, šiame amžiaus tarpsnyje vaikams svarbiausia yra patenkinti fizinius ir psichologinius poreikius už kuriuos yra atsakingi tėvai. Antrasis gyvenimo tarpsnis yra ankstyvoji vaikystė, kurios metu vaikas mokosi savikontrolės, savarankiškumo, pasitikėjimo arba abejonių savo jėgomis. Žaidimų amžiuje vaikui lavėja motorika bei intelektas, vaikas mokosi prisiimti atsakomybę už savo veiksmus.

Mokykliniame amžiuje vaikai raginami dirbti, vysto savo gebėjimus ir įgūdžius. Jaunystėje paaugliai naudojami naujais pažintiniais gebėjimai, formuoja bendravimo įgūdžius.

Psichologas Piaget yra vienas žinomiausių kognityvinės raidos atstovų. Piaget (2011) kognityvinės raidos teorija apima skirtingus vaikų amžiaus tarpsnius, jų kalbą, moralę, vystymąsį, atmintį. Pagrindinės trys psichologo įžvalgos apie vaikus yra:

- vaiko žinios ir pasaulio suvokimas priklauso nuo jo patirčių;
- daugelio dalykų vaikai mokosi savarankiškai, be suaugusiųjų įsikišimo;
- vaikai yra motyvuoti mokytis, nepriklausomai nuo suaugusiųjų pastangų motyvuoti.

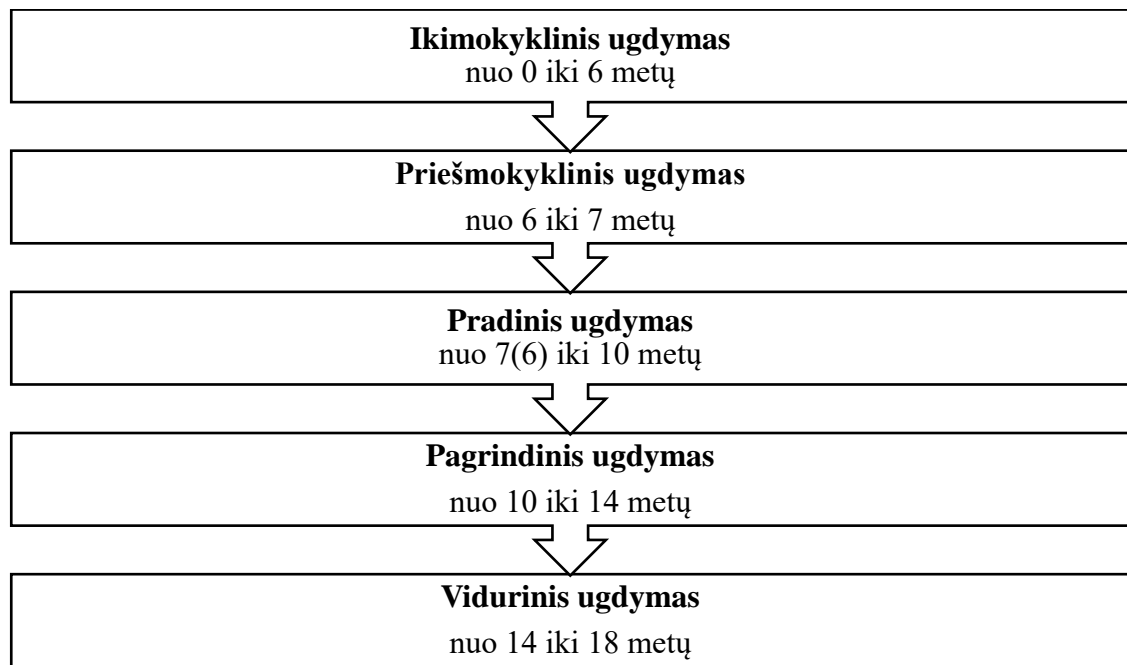
Erikson ir Piaget teorijos nagrinėja raidą, tačiau pagrindinis skirtumas, jog Erikson išskiria amžiaus tarpsnius, kuriuose yra būdingos raidos krizės. Erikson raidos teorijoje yra nurodomos ryšių priklausomybės amžiaus tarpsniuose, kuomet Piaget teigimu, vaiko raida – paties vaiko patyrimai ir savarankiškumas, nepriklausomybė.

Skirtingos teorijos nagrinėja vaikų psichologiją skirtingose psichologijos kryptyse, skirtingose raidos etapuose. Pasak Palujanskienės ir Jonušienės (2011), psichologijoje yra analizuojami vaiko biologinė psichologija, jautimai ir suvokimas, atmintis, mąstymas ir kalba, intelektas, vaizduotė, dėmesys, motyvacija, asmenybės aspektai, bendravimas.

Pagrindinis vaiko sąvokų analizės skirtumas psichologijoje ir socialiniame darbe yra tas, jog psichologijoje yra analizuojama vaiko raida, prigimtis, vystymasis, o socialiniame darbe vaiko socialinė padėtis, jo gerovė ir socializacija.

Analizuojant vaiko apibrėžimą **edukologiniame kontekste**, galima pastebėti, jog vaikas yra nagrinėjamas kaip moksleivis, ugdytinis. Edukologijos moksle atliekami tyrimai apima vaikų elgseną, socializaciją ir kitus svarbius aspektus mokykloje ar kitoje ugdymo įstaigoje, priklausomai nuo vaiko amžiaus tarpsnio.

Edukologijos literatūroje vaikystė siejama su vaiko vystymusi, ypač tuomet, kai vaikas pradeda lankyti mokyklą. Pedagogikoje labiausiai pabrėžiamas vaiko amžius yra nuo 7 iki 11 metų, kuomet vaikas dalį dienos praleidžia mokykloje, tačiau vaiko ugdymas susideda iš kelių amžiaus tarpsnių (žr. 3 pav.). Pasak Butvilo (2008), neretai mokykla vaikui gali užtikrinti ir socializacijos procesą.

3 pav. Vaiko ugdymas.

Pirmasis vaiko ugdymas prasideda nuo gimimo ir yra vadinamas ikimokykliniu ugdymu ir tęsiasi iki 6 vaiko gyvenimo metų. Antrasis vaiko ugdymo etapas vadinamas priešmokykliniu ugdymu. Priešmokyklinis ugdymas prasideda vaikui sukakus 6 metams ir tęsiasi vienerius metus iki vaikas pradeda lankyti mokyklą. Pirmasis mokyklos lankymo etapas – pradinis ugdymas, jis tęsiasi 4 metus, vėliau prasideda pagrindinis ugdymas, kuris tęsiasi taip pat 4 metus, paskutinis mokyklos ugdymo etapas – vidurinis ugdymas, trunka 4 metus iki vaikas baigia 12 klasę.

Visuose vaiko ugdymo etapuose vaikas siejamas su socialiniu, pažinimo ir kultūriniu ugdymu. Remiantis Jonynienės (2009) atlikto tyrimo duomenimis, patys mokiniai išskiria pagrindines keturias idėjas, kurios yra svarbios ugdymosi procese: teisingas elgesys, dalyvavimas, laisvė, švietimo kokybė. Taigi vaiko sąvoka edukologiniame kontekste yra naudojama siekiant analizuoti vaiko vystymąsi, raidą, mokymąsi bei naujų įgūdžių ugdymą, o pagrindinė vaiką supanti aplinka šiame kontekste yra besikeičiančios ugdymo įstaigos.

Vaiko sąvokos skirtinguose kontekstuose yra įvairios, kiekviename kontekste yra analizuojami tam tikri vaiko gyvenimo etapai, socialiniai veiksniai, besikeičianti vaiko raida ir vystymasis. Sociologai vaiko sąvoka dažniausiai vartojama analizuojant vaiko gyvenimą šeimoje ar kitoje jį supančioje aplinkoje, taip pat nagrinėjami vaiko poreikiai, socializacija ir gerovė. Psichologijoje vaiko apibrėžimas dažniausiai minimas nagrinėjant vaiko raidą, gyvenimo tarpsnius ir jose vykstančius pokyčius. Edukologiniame kontekste vaikas siejamas su ugdymo procesu.

Šiame darbe vaiko sąvoka bus vartojama tapaciai su sociologijoje naudojamos vaiko sąvokos apibrėžimais.

1.2. Vaiko elgsenos teorinis pažinimas

Kiekvienas žmogus gimsta su tam tikromis jam būdingomis asmenybės savybėmis, kurios priklauso nuo paveldėtų genų, tačiau kūdikiui augant asmenybės raidos stadijos kinta, keičiasi ir žmogaus elgesys. Tam tikrose amžiaus tarpsniuose yra būdingos krizės, kurias reikia įveikti. Sėkmingai įveiktos amžiaus tarpsnio krizės teigiamai įtakoja žmogaus asmenines savybes, pasaulio suvokimą, elgesį su jį supančia aplinka, tačiau nesėkmingai įveiktos krizės turi neigiamų padarinių asmens savybėms, jo elgesiui. Nesėkmingai įveiktas amžiaus tarpsnio krizes gali įtakoti netinkamos sąlygos, aplinkos veiksniai. (pagal Žukauskienę, 2012). Vaiko elgesys pradeda formuotis nuo ankstyvos vaikystės, o už vaiko socializaciją, ugdymąsi, elgesio modelį yra atsakingi tėvai, kurie patys pirmieji formuoja vaiko asmenybę.

Pasak Jeziarska-Wiejak (2014), šeimoje vaikai įgyja pirmąsias žinias, įgūdžius ir kompetencijas, tad remiantis autorės mintimis, galima teigti, jog vaiko elgesys atspindi šeimoje vyraujančias vertybes, o taip pat vaiko elgsena gali atskleisti šeimoje taikomus auklėjimo metodus. Kawinskos (2017) teigimu, šeimoje, kurioje vyrauja stipri emocinė aplinka, yra išmokstama atpažinti pasaulį, kuris gali būti draugiškas ir saugus bei priešiškas ir keistas. Užsienio autorių nuomonė yra tapati lietuvių autoriams kalbant apie vaiko socializaciją šeimoje. Vaiko auklėjimą šeimoje analizuoja šie autoriai Kviesskienė (2005), Kairienė (2019), Giedrienė ir Narutavičienė (2015), Malinauskaitė (2010) ir kiti.

Pasak Kviesskienės (2005), kultūra ir tradicijos yra glaudžiai susijusios su žmogaus socialine raida, o žmonių elgesys yra atkartojamas praeities kartų. Vaikas augdamas šeimoje atkuria savo tėvų elgesį, mėgdžioja vyresnius. Šis vaikams būdingas įgūdžių ugdymo būdas prasideda ankstyvoje vaikystėje ir tęsiasi iki paauglystės, vėliau net ir suaugę vaikai savo elgesyje gali įžvelgti savo senelių, tėvų elgesio bruožus, kalbėseną ir kitas manieras. Lyginant Kviesskienės (2005) ir Jeziarska- Wiejak (2014) mintis apie vaiko auklėjimą ir socializaciją, galima pastebėti, jog abiejų autorių nuomonės sutampa, jog vaiko elgesys atspindi šeimoje puoselėjamas vertybes, tradicijas, bendravimo ypatumus ir kitus šeimoje vyraujančius individualumus.

Vis dažniau šeimos augindamos vaikus susiduria su įvairiais vaikų auklėjimo sunkumais bei vaikų elgesio problemomis. Pastaraisiais metais Lietuvoje vyko sparti socialinio – ekonominio

bei politinio gyvenimo kaita, kuri įnešė didelių pokyčių į šeimos gyvybingumą. Pasak Matulevičienės (2007), iš esmės pakito šeimos ekonominis funkcionavimas, jos gyvenimo lygis, vertybiniai prioritetai, saviraiškos galimybės, gyvenimo vertybės ir vidiniai šeimos narių santykiai. Savarankiškai ir sveikai funkcionuojančiose šeimose, dažniausiai vaikai užauga susidurdami su tam tikro amžiaus tarpsniui būdingais elgesio sunkumais, tačiau ilgalaikių elgesio sutrikimų neturi, o šeimose, kuriose vyrauja socialinės problemos, vaikai patiria nuolatinę riziką, ko pasekoje vaikai susiduria su elgesio problemomis.

Vaikų elgesio sutrikimus lemia pagrindiniai trys rizikos veiksniai: **biologiniai, psichiniai** ir **socialiniai** rizikos veiksniai.

- **Biologiniai** rizikos veiksniai apima iš vaiko lyties ir genetikos atskirus aspektus. Vaiko elgesio sutrikimus gali įtakoti nėštumo laikotarpiu nėščiosios vartoti alkoholiniai gėrimai, narkotinės medžiagos ir pan.
- **Psichiniai** rizikos veiksniai apima vaiko charakterį ir temperamentą. Vaikui pasižyminčiam dideliu nerimastingumu, sumišimu, žemu intelektu ar žemu savikontrolės lygiu bei negebėjimu kontroliuoti savo emocijų, taip pat gali atsirasti elgesio sutrikimų.
- **Socialiniai** rizikos veiksniai apima šeimą ir kitą vaiką supančią aplinką. Šeimoje patiriamos problemos tiesiogiai įtakoja vaiko elgesį. Pasak Malinauskaitės (2010), netinkamas vaiko auklėjimas, silpnas vaikų ir tėvų ryšys, tėvų skyrybos, šeimos nepriteklis ir kitos šeimoje vyraujančios socialinės problemos sukelia vaikų elgesio sutrikimus.

Šalia paminėtų veiksnių, svarbu atkreipti dėmesį ir į Giedrienės ir Narutavičienės (2015) tyrimus, kurie parodė, jog šalia minėtų aplinkybių, vaiko socializaciją lemia kultūra.

Butvilo ir Kondrotaitės (2007) atlikto tyrimo duomenys atskleidė, jog vaikai užaugę socialinę riziką patirinančiose šeimose yra linkę nepaisyti visuomenėje nusistovėjusių elgesio normų, neretai jų elgesys yra delinkventiškas. Socialinę riziką patiriančiose šeimose dažniausiai vyraujančios socialinės problemos: skurdas, smurtas, alkoholio ir narkotinių bei psichotropinių medžiagų priklausomybė. Dėl šių problemų sutrinka sveikas ir savarankiškas šeimos funkcionavimas, kuris neigiamai įtakoja socialinę riziką patiriančiose šeimose augančių vaikų elgesį. Neretai tokiose šeimose vaikai atkartodami savo šeimos narius elgiasi agresyviai, turi žalingų įpročių, atlieka nusikalstamas veikas. Pasak Leliūgienės ir Juodeikaitės (2005), vaikai augantys socialinę riziką patiriančiose šeimose išgyvena nuolatinę riziką.

Juozulyno, Jurgelėno, Narkauskaitės ir Venalio (2012) atliktas tyrimas parodė, jog vaikų delinkvėtinį ir agresyvų elgesį skatina vaikystėje jiems taikytos bausmės, ypač fizinės, tėvų agresyvus elgesys, vaiko neigimas, emocinis smurtas ir seksualinė prievarta.

Kairienė (2019) analizuodama agresyvų tėvų elgesį išskyrė fizinio, psichologinio, seksualinio smurto, vaiko nepriežiūros padarinius vaikams. Visos išvardintos ir analizuotos smurto formos pasireiškia neigiamais padariniais vaiko gyvenime bei atsispindi vaiko elgesyje. Vaikų netinkamas, agresyvus elgesys prasideda dėl šeimoje taikomų netinkamų auklėjimo būdų, stiprių bausmių, šeimos struktūros ir jos kaitos bei kitų šeimoje vyraujančių bei kintančių veiksnių.

Išanalizavus mokslinę literatūrą apie vaiko elgseną, galima išskirti pagrindines dvi elgsenos formas: **prosocialią** ir **asocialią**. Pasak Klanienės ir Šmitienės (2013), prosocialus mokinių elgesys tai įsitraukimas į socialinę veiklą bei socialinis aktyvumas, tolerancijos skatinimas, empatiškumas ir altruistiškumas bei tokio pat elgesio aplinkoje kūrimas. Prosocialus elgesys gali priklausyti nuo įvairių aspektų, tačiau pagrindinį vaidmenį ugdant vaiko prosocialų elgesį atlieka tėvai (Dahl ir kt. 2017), o tokio elgesio raida prasideda dar nuo ankstyvos vaikystės, kuomet vaikas mokosi dalintis žaislais (Warneken ir Tomasello, 2009).

Asociali arba probleminė vaiko elgsena, priešingai nei prosociali, yra netoleruotina, gali būti kelianti grėsmę. Pasak Breidokienės ir Ignatovičienės (2015), probleminis vaiko elgesys neatitinka socialinėje grupėje nusistovėjusių elgesio taisyklių, yra agresyvus, galintis turėti neigiamų pasėkmių tolimesniam laikotarpiui. Drovumas, uždarumas, baimingumas taip pat gali būti laikomi kaip probleminis vaiko elgesys (Breidokienė ir Ignatovičienė, 2015). Tiek prosocialus, tiek asocialus ar probleminis vaiko elgesys formuoja ankstyvoje vaikystėje, aplinkoje, kurioje auga vaikas. Pasak Juozulyno, Jurgelėno, Narkauskaitės ir Venalio (2012), pirmiausieji vaiko elgesį modeliuoja tėvai.

Apibendrinus išanalizuotą literatūrą bei atliktus tyrimus, galima daryti prielaidą, jog elgesys tai yra tam tikros asmenybės savybės, tam tikruose gyvenimo tarpsniuose įgyti įgūdžiai. Kiekvieno vaiko elgesys yra skirtingas. Jis gali būti teigiamas ir neigiamas, kai vaikas susiduria su elgesio sunkumais, problemomis. Abu elgesio tipai tiesiogiai priklauso nuo šeimoje vyraujančių socialinių normų ir vertybių, nuo tėvų auklėjimo ir bendravimo su vaiku ir kitų anksčiau paminėtų aplinkybių. Vaiko elgesys pasižymi individualiu pasaulio suvokimu, sąveika su jį supančia aplinka, bendravimu. Toliau šiame darbe bus kalbama apie probleminę vaiko elgseną bei jos korekcijos galimybes.

2. VAIKO MINIMALI PRIEŽIŪRA

2.1 Vaiko minimalios priežiūros samprata

Vaikų elgesys, neatitinkantis visuomenėje nusistovėjusių normų kelia įvairias problemas visuomenei. Vaikai turintys elgesio sutrikimų elgiasi destruktiviai, jiems būdinga agresija. Su problemomis susiduria šeimos, kuriose auga vaikai, turintys elgesio sutrikimų, ugdymo įstaigos, kuriose mokosi vaikai turintys elgesio problemų ir kiti visuomenės nariai.

2018 metais Lietuvoje buvo ištirta 2172 nusikalstamos veikos, kurių padarymu įtariami nepilnamečiai (Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, 2018). Daugiausiai yra užfiksuojama turtinio pobūdžio nusikalstamų veikų. Daugiau nei du trečdaliai asmenų, įtariami vagystėmis. Per pastaruosiuos metus kasmet daugėjo jaunuolių, padariusių nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. Kasmet Lietuvoje laisvės atėmimo bausmę atlieką apie 100 tūkstančius jaunuolių nuo 14 iki 17 metų. Remiantis pateiktais oficialiais statistiniais duomenimis, galima teigti, jog vaikų elgesio problema Lietuvoje yra gaji. Egzistuoja vaikai, kurie susiduria su elgesio sunkumais, atlieka nusikalstamas veikas.

Lietuvoje destruktivų vaikų elgesį ir jo priežastis analizuoja šie autoriai: Norgelienė ir Grigaitė (2009), Piščalkienė, Merkys ir Bražienė (2007), Kasparavičienė ir Cepienė (2007) ir kiti. Pasak šių autorių, vaikų destruktivų elgesį gali lemti tokios priežastys kaip tėvų skyrybos, tėvų emigracija ar agresyvus tėvų elgesys su savo vaikais. Norgelienės ir Grigaitės (2009) atliktas tyrimas atskleidė, jog vaikams, kurie susiduria su elgesio problemomis, psichologinis konsultavimas yra veiksmingas, siekiant teigiamų vaiko elgesio pokyčių, geresnių santykių su artimaisiais, o šiems procesams įtakos taip pat turi šeimos sudėtis bei šeimos įsitraukimas į konsultacijas. Kasparavičienė ir Cepienė (2007) tyrė vaikų elgesio pokyčius, kurių tėvai emigravę. Tyrimas atskleidė, jog vaikai, kurių tėvai emigravo, lengviau pažeidžiami, susiduria su praradimo, liūdesio, baimės, pykčio jausmu, o tai gali įtakoti netinkamą vaiko elgesį, neigiamus vaiko elgesio pokyčius. Atlikti tyrimai įrodo, jog vaikų netinkamas elgesys turi tam tikras priežastis, o siekiant teigiamų vaiko elgesio pokyčių, svarbu tas priežastis išsiaiškinti ir į jas atsižvelgti, toliau dirbant su vaiku. Piščalkienės, Merkio ir Bražienės (2007) atliktame tyrime pateikiamos išvados, jog vaikus, kurie susiduria su dėmesio ir aktyvumo sutrikimais, teigiamai veikia socioedukacinis darbas, specialiai hiperaktyviems vaikams pritaikytos užduotys, o tyrimo metu atliktas eksperimentas leidžia teigti, jog socioedukacinė veikla turi teštinius rezultatus, ko pasekoje vaikai

tampa kryptingesni, jų elgesys tampa pozityvesnis. Vaikai, kurie turi elgesio sutrikimų, susiduria su socialiniame atskirtimi, jiems sunku socializuotis visuomenėje. Yra labai svarbu, jog netinkamas vaiko elgesys būtų pastebėtas kuo greičiau, būtų išsiaiškinamos tokio vaiko elgesio priežastys ir atliekant vaiko elgesio korekciją, būtų parenkamos individualios elgesio korekcijos priemonės.

Šeima negebanti kontroliuoti savo vaiko elgesio dažnai būna smerkiama visuomenės dėl netinkamo vaiko auklėjimo. Už netinkamą vaiko elgesį atsakingi tėvai, pirminė vaiko aplinka, tačiau siekiant sėkmingos vaiko socializacijos visuomenėje, valstybėje turėtų būti sukūrti pagalbos šeimai mechanizmai, kurie būtų reglamentuoti šalies teisiniuose aktuose (Zuoza, 2011).

Šeima, kurioje auga vaikas turintis elgesio sutrikimų turi galimybę gauti pagalbą iš valstybės. Pagalbą vaikui ir šeimai teikia ugdymo įstaigose dirbantys specialistai, ugdymo įstaigose esančios vaiko gerovės komisijos ir kiti specialistai, tačiau pirminei pagalbai nesuveikus, nepasiekus teigiamų vaiko elgesio pokyčių, vaikui ir šeimai gali būti skiriama koordinuotai teikiama pagalba, vaiko minimali priežiūra, atvejo vadyba ar socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugos, kuomet šeimai sudaromas pagalbos priemonių planas, kurį koordinuoja paskirtas specialistas.

Pasak Bielskytės-Simanavičienės ir Paurienės (2017), siekiant spręsti kilusias vaiko ir ugdymo įstaigos problemas yra būtina, jog ugdymo procese vysktančios veiklos būtų tinkamai koordinuojamos, koordinuojama dirbančiųjų specialistų veikla ir svarbiausia turi būti išsiaiškunami vaiko poreikiai bei suteikiama visa reikiama pagalba, sudarytos tinkamos sąlygos vaikui įgyti žinias ir įgūdžius.

Vaiko minimali priežiūra Lietuvoje pradėta įgyvendinti 2007 m., kuomet 2007 m. birželio 28d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2007). Šio įstatymo paskirtis yra padėti vaikui, turinčiam elgesio sutrikimų, socializuoti ir visapusiškai ugdyti vaiką apsaugant vaiko teises ir jo teisėtus interesus. Šis įstatymas yra pagrindinis teisės aktas, kuriuo yra reglamentuojama vaiko minimali priežiūra Lietuvoje. Įgyvendinat vaiko minimalią priežiūrą, kuomet svarbiausia yra užtikrinti pagalbą vaikui nepažeidžiant jo teisių ir svarbiausiųjų interesų, svarbus yra Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, kuris reglamentuoja vaikų teises ir apsaugą. (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996).

Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme (2007), vaiko minimalios priežiūros priemonė yra apibrėžiama, kaip „priemonė, kurią vykdam vaikai teikiama švietimo pagalba, socialinės, sveikatos priežiūros ir kitos paslaugos neatitraukiant vaiko arba kiek įmanoma mažiau jį atitraukiant nuo jo atstovų pagal įstatymą.”.

Pasak Barkauskienės, Gervinskaitės-Paulaitienės, Čekuolienės ir Adler (2018), vaiko minimali priežiūra turėtų pabrėžti teigiamus vaiko elgesio pokyčius, teikiama pagalba turi padėti vaikui tapti atspariam neigiamai aplinkai, būti savarankiškam, mokytis, tačiau teikiama pagalba dažnai tikslo nepasiekia. Valstybinio audito ataskaitoje (Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolė, 2015), kuria siekta išsiaiškinti ar vaiko minimalios priežiūros priemonės užtikrina pagalbą vaikui, pateikiama išvada, jog nėra sudarytų galimybių, kurios leistų užtikrinti vaiko minimalios priežiūros priemonių poveikį ir efektyvumą. Susidūrus su vaiko elgesio problemomis yra svarbu pagalbą teikti ne tik vaikui, tačiau ir šeimai, o teikiant pagalbą turėtų būti atsižvelgiama į individualius vaiko poreikius. Piščalkienės, Merkio ir Bražienės (2007) atliktas tyrimas, patvirtina, jog vaikams, kurie susiduria su elgesio sunkumais, yra svarbus jų poreikių atliepimas, elgesio korekcijos priemonių individualus pritaikymas, įsigilinimas į to vaiko situaciją.

Sveiku šeimos funkcionavimu pirmiausiai rūpinasi pati šeima, kuomet šeima nebegali užtikrinti sveiko šeimos funkcionavimo, valstybė suteikia paramą, pagalbą, kuri tuo metu šeimai yra reikalinga, atsižvelgiant į šeimos poreikius. Vaiko minimali priežiūra yra kompleksiskai teikiama pagalba vaikui ir jo šeimai, siekiant teigiamų elgesio pokyčių vaiko elgesyje. Vaiko minimalią priežiūrą savivaldybėse prižiūri ir kontroliuoja savivaldybėje dirbanti vaiko gerovės komisija, kuri numato vaikui pagalbos priemones ir įpareigoja jas vykdyti.

2.2 Vaiko minimalios priežiūros skyrimas

Vaiko minimalios priežiūros priemonė yra skiriama vaikams, kurie nepaiso visuomenėje nusistovėjusių elgesio normų, kelia pavojų aplinkiniams, o jų elgesys yra žalingas aplinkai ir visuomenei. Nepaisant netinkamo vaiko elgesio bei padarytos žalos, vaikui ir jo šeimai turi būti suteikiama visa reikiama pagalba, siekiant užkirsti kelią netinkamam vaiko elgesiui ir iš esmės sprendžiant vaiko elgesio problemas.

Ališausko ir Šimkienės (2013) atlikto tyrimo pateikiamose išvadose rašoma, jog pagrindinės pedagogų nurodomos vaikų elgesio ar (ir) emocijų problemos yra šios: dėmesio ir aktyvumo sutrikimai, emociniai sunkumai, elgesio sunkumai, kurie pasireiškia įžūliu ir agresyviu vaikų elgesiu, nepaklusnumu. Vaikai, susiduriantys su elgesio sunkumais yra linkę priešintis. Tėvams, pedagogams ir kitiems pagalbą vaikui ir šeimai teikiantiems specialistams iššūkiu tampa suprasti vaiką, jo patiriamas emocijas ir suteikti jam reikiamą pagalbą, atsižvelgiant į vaiko poreikius.

Pasak Barkauskienės, Červinskaitės-Paulaitienės, Čekuolienės ir Adler (2018), yra dvi pagrindinės vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimo priežastys:

- dėl padarytos nusikalstamos veikos už kurią vaikas negali būti skirta baudžiamas administracine ir baudžiamąja atsakomybe;
- dėl vaiko elgesio, kuris yra žalingas sau pačiam, aplinkiniams ir visuomenei.

Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme (2007) rašoma, kad vaiko minimalios priežiūros priemonė yra skiriama vaikams, kurie:

- padarė nusikaltimo ar baudžiamąjį nusižengimą požymių turinčią veiką, tačiau šios veikos padarymo metu nebuvo sukakęs Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse nustatyto amžiaus, nuo kurio pagal Lietuvos Respublikos baudžiamuosius įstatymus galima daugiamoji atsakomybė už jo padarytą veiką;
- vaikui, kuris padarė administracinių teisės pažeidimų požymių turinčią veiką, tačiau šios veikos padarymo metu nebuvo sukakęs Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse nustatyto amžiaus, nuo kurio atsiranda administracinė atsakomybė;
- vaikui, kuris padarė administracinį teisės pažeidimą, tačiau jam, vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso nuostatomis, nebuvo paskirta administracinė nuobauda;
- vaikui, kurio elgesys daro žalą ar kelia pavojų jam pačiam ar aplinkiniams, o vaiko atstovų pagal įstatymą, vietos bendruomenės pastangų nepakanka teigiamai jo elgesio pokyčiams pasiekti;
- vaikui, kuris nuolat nesimoko pagal privalomojo švietimo programas (ar nelanko mokyklos).

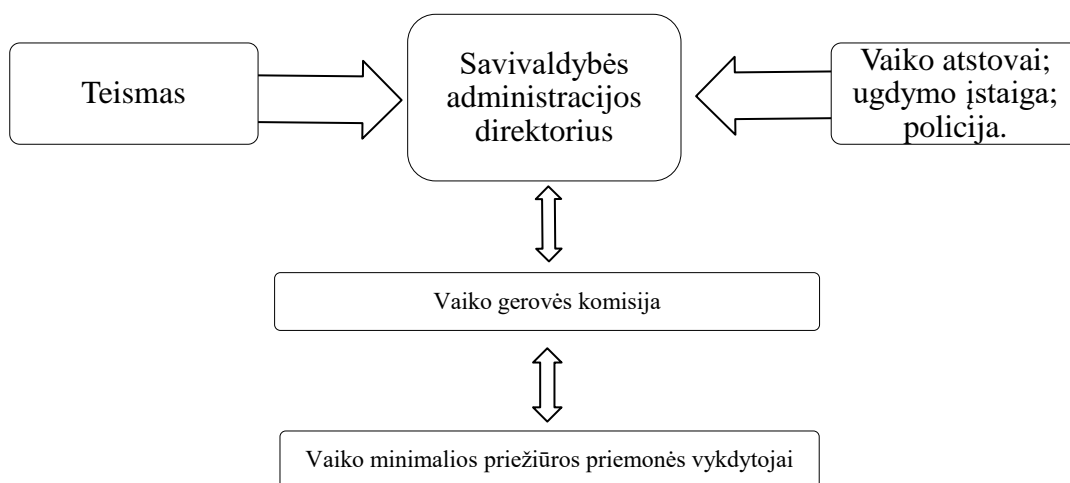
Galima teigti, jog bet koks visuomenėje nusitovėjusių normų neatitinkantis vaiko elgesys sudaro pagrindą teikti vaikui reikalingą pagalbą, skirti minimalios priežiūros priemones.

Vaiko minimalią priežiūrą ir pagalbą vaikui, jo tėvams ar globėjams (rūpintojams) pagal įstatymą skiria savivaldybės administracijos direktorius, o savivaldybėje dirbanti vaiko gerovės komisija gautus atvejus nagrinėja vaiko gerovės komisijos posėdyje.

2008 metais įsigaliojo Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl prevencinio darbo grupių mokyklose ir prevencinio darbo koordinavimo grupių savivaldybėse sudarymo bei jų veiklos krypties aprašo patvirtinimo“, mokyklų bei savivaldybių lygmenimis, kuriuo buvo įteisintos prevencinio darbo ir prevencinio darbo koordinavimo grupės, kurių

pagrindinė veikla buvo prevencinis darbas, socialinių įgūdžių ugdymas, vaikų užimtumo planavimas. 2011 metais įsigaliojo Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo”, kuriuo prevencinio darbo koordinavimo grupės buvo pervadintos į vaiko gerovės komisijas. Šioms komisijoms buvo suteiktas naujas statusas, o pagrindinės šių komisijų užduotys tapo užtikrinti vaiko teises, vaiko aprūpinimą ir dalyvavimo svarbą kompleksiskai sprenžiant vaiko ir jo atstovų pagal įstatymą problemas. Šių komisijų funkcijos ir atsakomybės didėjo, joms buvo pavesta svarstyti kompleksiskai teikiamos pagalbos bei privalomojo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo skyrimo klausimus, įtvirtinti įvairesnių paslaugų ir pagalbos sąrašus skiriant vaiko minimalios priežiūros priemonę. Šios komisijos nariai buvo deleguoti savivaldybių. Tai kompetetingi specialistai iš skirtingų institucijų, kurie panaudodami savo profesines žinias ir patirtį ne tik prisideda prie vietos vaiko gerovės politikos įgyvendinimo, bet ir ją kuria, planuoja bei vertina jau pasiektus rezultatus. Organizuojamose vaiko gerovės komisijos posėdžiuose, komisija svarsto vaiko minimalios priežiūros priemonės nustatymą, skyrimą ir tikslingumą.

Vaiko gerovės komisijos posėdyje dalyvauja vaiko gerovės komisija, vaikas, jo tėvai (globėjai) ar teisėti atstovai, minimalios priežiūros priemonės vykdytojas, tarpinstitucinio bendradrabiavimo koordinatorius, kitų įstaigų atstovai dalyvaujantis priemonės vykdyme ir įgyvendinime. Pasak Bieliūnės, Bauzarevič, Prankos ir Žėko (2015), vaiko gerovės komisijos, tai kompetetingų specialistų komanda, kuri vaikams ir jų tėvams bei mokykloms turėtų padėti identifikuoti vaiko elgesio problemas bei pasiūlyti veiksmingas paslaugas, atitinkančias vaiko poreikius ir užtikrinančias efektyvius rezultatus.

4 pav. Vaiko minimalių priežiūros priemonių skyrimas ir vykdymas

Siekiant paskirti minimalios priežiūros priemones vaikui, reikia kreiptis į savivaldybės administracijos direktorių. Kreiptis dėl minimalios priežiūros priemonių skyrimo gali vaiko atstovai, mokykla, policija, socialinių paslaugų centras ir kitos įstaigos. Savivaldybės administracijos direktorius gautą prašymą perduoda savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijai, kuri nusprendžia, ar tikslinga skirti vaiko minimalios priežiūros priemones ir savo sprendimą perduoda savivaldybės administracijos direktoriui.

Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijoje (1989) rašoma, kad „vaikas turi teisę išreikšti savo nuomonę, gauti informaciją ir ją perduoti, nepaisant valstybių sienų“. Vaiko gerovės komisijos posėdžio metu yra išklausoma vaiko ir kitų posėdyje dalyvaujančių specialistų ar asmenų nuomonė, vykdomas komisijos narių balsavimas, o nubalsavus skirti vaikui minimalią priežiūrą sudaromas pagalbos planas, kurio metu vaikas įpareigojamas lankytis vykdyti minimalios priežiūros priemones.

Vaikui gali būti skiriamos šios minimalios priežiūros priemonės:

- specialisto darbas su vaiku;
- įpareigojimas lankyti vaikų dienos centrą;
- įpareigojimas iki 16 metų mokytis pagal pradinio ir pagrindinio ugdymo programas;
- įpareigojimas dalyvauti socialinio ugdymo, reabilitacijos, integracijos, prevencijos ir kitose programose.

Bieliūnės, Bauzarevič, Prankos ir Žėko (2015) ir Barkauskienės, Červinskaitės-Paulaitienės, Čekuolienės ir Adler (2018) analizuotoje literatūroje randama nuomonė, jog dažniausiai skiriamos vaiko minimalios priežiūros priemonės pasikartojančios ir neefektyvios, tad atliktų tyrimų rekomendacijose yra minima, jog tikslinga plėsti minimalios priežiūros priemones ir skirti jas pagal individualius vaiko poreikius.

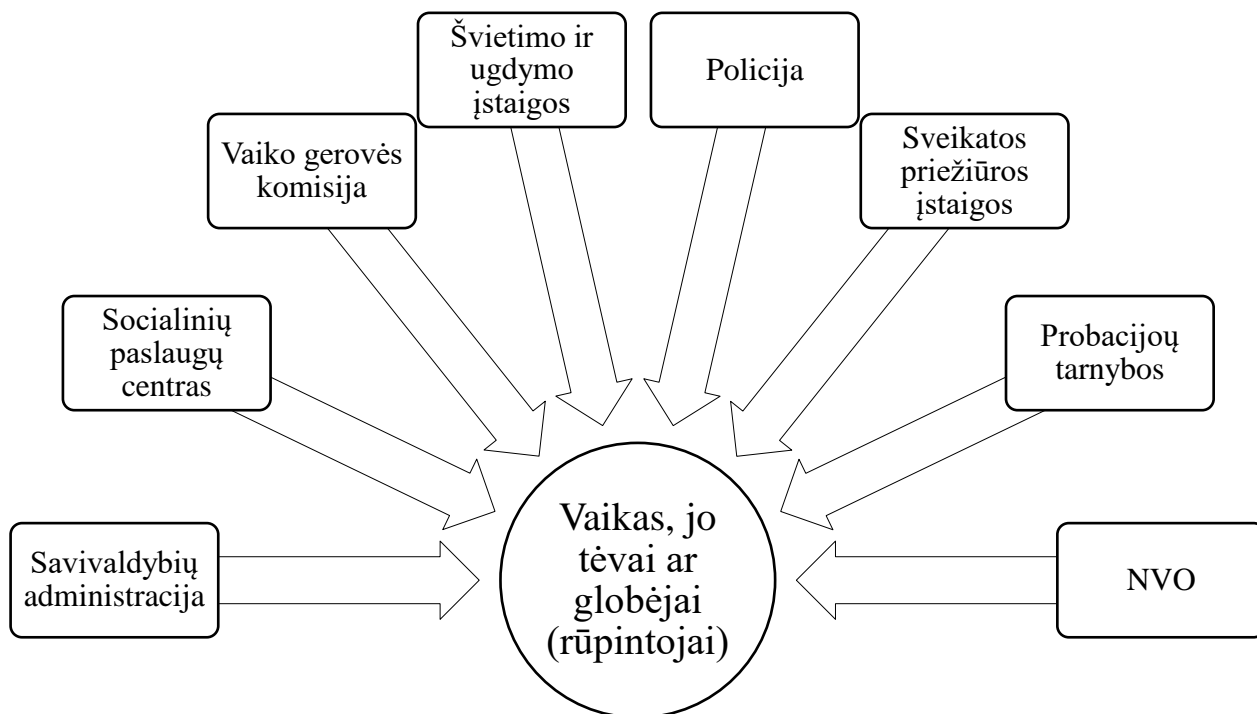
Išanalizavus teisės aktus, reglamentuojančius vaiko minimalią priežiūrą ir jos skyrimą bei literatūrą, galima teigti, jog už vaiko minimalios priežiūros skyrimą yra atsakingas savivaldybės administracijos direktorius, kreiptis dėl vaiko minimalios priežiūros skyrimo gali vaiko tėvai, ugdymo įstaiga, policija ir kitos įstaigos. Vaiko minimalios priežiūros priemonės vaikui yra skiriamos dėl visuomenėje nusistovėjusių elgesio normų nepaisymo, žalingo elgesio sau ir visuomenėje.

2.2 Vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimas ir vykdymas

Vaiko minimalią priežiūrą įgyvendina skirtingos įstaigos ir jose dirbantys specialistai. Pirminė įstaiga vykdanči vaiko minimalią priežiūrą yra savivaldybės administracija ir joje dirbanti vaiko gerovės komisija, kuri „per 3 darbo dienas nuo sprendimo priėmimo perduoda savivaldybės administracijos Vaiko gerovės komisijos posėdžio protokolą ir kitus sprendimą pagrindžiančius dokumentus” (Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2017). Vėliau vaiko minimalios priežiūros priemonių įgyvendinimą, vykdymą ir koordinavimą prižiūri savivaldybės administracijos tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinadorius.

Savivaldybėse tarpinstitucinio bendradarbiavimo pareigybė ir funkcijos buvo deleguotos 2017 metų spalio 1 dieną. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinadorius teikia reikalingą pagalbą vaikams ir jų tėvams ar globėjams (rūpintojams) bendradarbiaudamas su švietimo, sveikatos priežiūros ar socialinėmis įstaigomis. Pagrindinė tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriaus veikla stebėti ir analizuoti, kokios kompleksinės pagalbos reikia vaikams ir jų tėvams ar globėjams (rūpintojams), rūpintis reikiama dokumentais, suburti įvairių įstaigų ir institucijų specialistus teikti švietimo, sveikatos priežiūros ar socialinę pagalbą vaikui jo tėvams ar globėjams (rūpintojams).

Vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime ir vykdyme dalyvauja tokios įstaigos ar institucijos: savivaldybės administracija, socialinių paslaugų centras, vaiko gerovės komisija, švietimo ir ugdymo įstaigos, policija, sveikatos priežiūros įstaigos, probacijų tarnybos, nevyriausybinės organizacijos ir kt.

5 pav. Įstaigų ir institucijų dalyvavimas vaiko minimalioje priežiūroje.

Vaiko minimali priežiūra yra priemonė, kurią vykdant vaikui teikiama švietimo pagalba, socialinės, sveikatos priežiūros ir kitos paslaugos, neatitraukiant vaiko arba kiek įmanoma mažiau jį atitraukiant nuo jo atstovų pagal įstatymą. Dėl to, jog pagalba yra kompleksiška, jos įgyvendinime dalyvauja skirtingos įstaigos. Įstaigos dalyvaujančios vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime ir vykdyme yra atsakingos už savo srities veiklą. Vaiko gerovės komisijos metu yra sudaromas planas, kuriame yra paskiriamos pagalbos priemonės vaikui, jo tėvams ar globėjams (rūpintojams). Už numatytų priemonių vykdymą yra atsakingos tos srities įstaigos ar institucijos, o pagalbos plano vykdymą stebi ir koordinuoja tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinadoras. Neatsiejama vaiko minimalios priežiūros priemonių kokybiško ir efektyvaus įgyvendinimo dalis – tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Pasak Miginio ir Ulozos (2011), bendradarbiavimas tai tarp įvairių įstaigų ir institucijų tarpusavyje koordinuojamos veiklos ir bendri tikslai, kuomet siekiama efektyvaus ir nuoseklaus tikslų pasiekimo. Miginio ir Ulozos (2011) atliktame tyrime apie tarpžinybinį bendradarbiavimą pateikiamos išvados, jog įgyvendinant tarpžinybinį bendradarbiavimą nacionaliniu lygmeniu yra susiduriama su sunkumais, pagrindiniai sunkumai: bendradarbiavimo stoka ir teisinės reglamentacijos trūkumas.

Miginio ir Ulozos (2014) parengtame praktiniame vadove apie tarpžinybinio bendradarbiavimo stiprinimą jaunimo politikos srityje pateikiamos išvados ir rekomendacijos, kur

teigiama, jog dažnai institucijos, jų atstovai nesupranta bendradarbiavimo svarbos, tad rekomenduojama, jog asmenys, dalyvaujantys tarpžinybiniame bendradarbiavime, būtų kompetetingi ir motyvuoti, galėtų tinkamai atstovauti atstovaujamos įstaigos ar institucijos interesams, pozicijai.

Išanalizavus atliktus tyrimus, pastebėta, jog vaiko minimalios priežiūros priemonių efektyvumas nėra užtikrinamas. Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo nuostatų įgyvendinimas savivaldybėse (Organizacijų valdymo agentūra, 2015) atliktame tyrime pateikiama išvada, jog įgyvendinant vaiko minimalios priežiūros priemones stokojama įgyvendinimo stebėsenos ir kontrolės.

Nikarto, Ūselės, Zaksaitės, Žukauskaitės ir Žėko (2015) atliktame tyrime teigiama, jog vaiko minimalios priežiūros priemonės įgyvendinimo ir vykdymo efektyvumas, priežiūra ir koordinavimas nėra užtikrinamas, o pagrindinė vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo efektyvumo problema yra tai, jog vaikas neatvyksta į įstaigą, kurioje turėtų būti taikomos numatytos pagalbos priemonės.

Išanalizavus vaiko minimalios priežiūros vykdymą ir įgyvendinimą, galima teigti, jog vaiko minimalią priežiūrą įgyvendina skirtingos institucijos. Kiekvieną jų yra atsakinga už savo srities veiklą. Visų įstaigų darbą prižiūri ir koordinuoja savivaldybės administracijos tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius, tačiau remiantis atliktų tyrimų duomenimis, vaiko minimalios priežiūros priemonių įgyvendinimo efektyvumas Savivaldybėse nėra užtikrinamas.

2.3 Vaiko minimalios priežiūros teisinė reglamentacija

Siekiant, jog teikiamos vaiko minimalios priežiūros paslaugos būtų efektyvios ir kokybiškos turi būti sukurta teisinė bazė, reglamentuojanti teikiamas paslaugas ir jų koordinavimą, o paslaugas teikiantys specialistai turi išmanyti tarptautinius ir nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius vaiko teises, vaiko minimalią priežiūrą.

Apie vaiko teisę į pagalbą, jo orumo užtikrinimą pradėta kalbėti jau 1959 metais, kuomet Generalinė Asamblėja paskelbė Jungtinių Tautų vaiko teisių deklaraciją (1959), kurioje apibrėžiamos vaiko teisės ir laisvės, o šią deklaraciją pritaikant vaikams, turintiems elgesio sutrikimų, galima išskirti 5 principą, kuriame teigiama, jog „fiziškai, psichiškai ar socialiai

nepilnaverčiam vaikui, atsižvelgiant į jo ypatingą padėtį, turi būti nustatytas specialus režimas, mokymas ir priežiūra.” (Jungtinių Tautų vaiko teisių deklaracija, 1959).

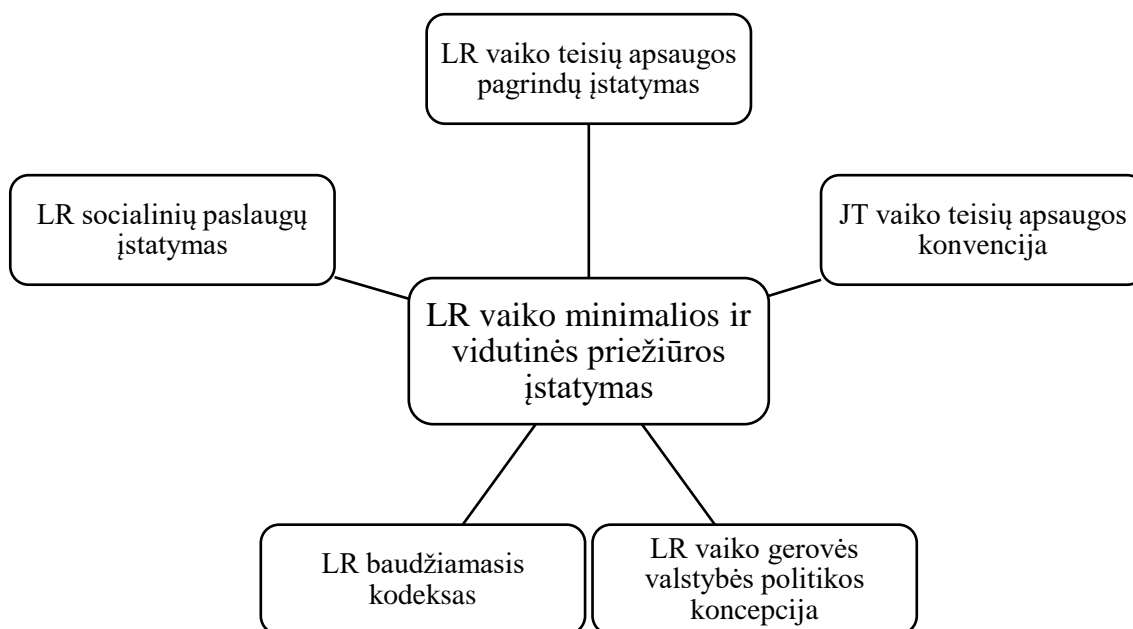
Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje (1989) tapaciai kaip ir Jungtinių Tautų vaiko teisių deklaracijoje, sakoma, jog vaikas yra teisių turėtojas bei aktyvus dalyvis, sprendžiant su vaiku susijusius klausimus. Konvencijos 18 straipsnyje teigiama, jog „...valstybės dalyvės teikia tėvams ir teisėtiems globėjams paramą, reikalingą tinkamam vaikų auklėjimui, ir rūpinasi vaikų įstaigų plėtimu.” (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989).

1990 metais buvo paskelbtas teisės aktas, Jungtinių Tautų nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos gairės (Rijado gairės) (1990), kuriame pradėta kalbėti apie vaikų nusikalstamo elgesio prevencija. Rijado gairėse pateikiamos nuostatos, kuriomis siekiama visuomenės supratingumo ir įsitraukimo, užkertant kelią nepilnamečių nusikalstamumui ir atkreipia ypatingą dėmesį į tai, jog vaiko netinkamas elgesys pradeda formuotis vaikystėje, tad visuomenės yra skatinamos suteikti prioritetą šeimų poreikiams ir gerovei, nes „...šeima yra pagrindinis visuomenės elementas, atsakingas už pirminę vaiko socializaciją...” (Jungtinių Tautų nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos gairės, 1990).

Lyginant tarptautinius teisės aktus, kuriuose kalbama apie vaikus ir jiems priklausančias teises, galima nesunkiai pastebėti, jog naujesnis teisės aktas papildė senesnįjį, taip pat yra skatinamas vis labiau tolerantiškesnis požiūris į vaiką bei jo interesus ir poreikius net ir tada, kai vaiko elgesys yra netinkamas, keliantis žalą visuomenei. Pagrindinis nacionalinis teisės aktas, ginantis vaiko teises yra Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, kurio pagrindinis tikslas ginti vaiko teises ir laisves, jų įgyvendinimą.

Vaiko minimalios priežiūros priemonė Lietuvoje įgyvendinama jau daugiau kaip tryliką metų. Per šiuos metus formavosi gana skirtinga praktika skirtingose savivaldybėse.

Šiuo metu pagrindinis teisės aktas reglamentuojantis vaiko minimalią priežiūrą Lietuvoje yra Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (2007). Šio įstatymo tikslas yra „sukurti vaiko teises ir teisėtus interesus bei visuomenės saugumo poreikius atitinkančią ir elgesio problemų turinčio vaiko socializacijai, ugdymui bei švietimo ir kitos pagalbos teikimui skirtą vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių sistemą, kuri padėtų vaikui įveikti susiformavusį ydingą elgesį, išsiugdyti prasmingo individualaus ir visuomeninio gyvenimo sampratą.” (Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2007). Vaiko minimalios priežiūros įstatymas (2007) glaudžiai siejasi su kitais vaiko gerovę Lietuvoje užtikrinančiais teisės aktais.

6 pav. Vaiko minimalią priežiūrą reglamentuojantys teisės aktai.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996) yra pagrindinis teisės aktas Lietuvoje, užtikrinantis vaiko teisių įgyvendinimą, gynimą ir apsaugą. Šis įstatymas įgyvendinant ir vykdant vaiko minimalią priežiūrą yra svarbus, siekiant, jog teikiamos paslaugos nepriešarautų geriausiems vaiko interesams bei nebūtų pažeidžiamos vaiko teisės, kurios yra plačiai aprašomos Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje (1989).

Lietuvos Respublikos vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijoje (2003) teigiama, jog šios koncepcijos tikslas yra bendras susitarimas dėl vaiko gerovę lemiančių vertybių ir nuostatų. Teisės akte yra kalbama apie vaiko gerovę, jos problemas Lietuvoje bei vaiko gerovės įgyvendinimo siekius. Išanalizavus teisės aktą, galima daryti prielaidą, jog specialistai, įgyvendinantys vaiko minimalią priežiūrą, turėtų išmanyti Lietuvos Respublikos vaiko gerovės valstybės politikos koncepciją ir ja vadovautis.

Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą taip pat galima priskirti prie vaiko minimalios priežiūros priemonei reglamentuojančio teisės akto, kuriame yra numatomos auklėjamojo poveikio priemonės, tokios kaip įpareigojimas tęsti mokymąsi kitoje mokykloje, siekiant sumažinant bausmės taikymo terminą iki minimalios trukmės (Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, 2000).

Išanalizavus vaiko minimalią priežiūrą reglamentuojančius teisės aktus, galima teigti, jog yra sukurta teisinė bazė, kurios pagrindinis tikslas ginti vaiko teisėtus interesus ir suteikti jam visa

reikalingą pagalbą, atsižvelgiant į vaiko ir jo šeimos prigimtines vertybes. Vaiko minimalią priežiūrą Lietuvoje reglamentuoja Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (2007), kurį supa kiti, vaiko gerovę užtikrinantys teisės aktai, o įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą yra svarbu remtis vaiko teises, vaiko gerovę, socialines paslaugas reglamentuojančiais teisės aktais.

3. VAIKO MINIMALIOS PRIEŽIŪROS ĮGYVENDINIMAS ELEKTRŪNŲ SAVIVALDYBĖJE

3.1. Tyrimo metodika

Tyrimo metodo bei instrumento pagrindimas. Atsižvelgiant į tai, kad tyrimu siekiama atskleisti vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo gerąją patirtį Elektrėnų savivaldybėje, bei vadovaujantis metodologine literatūra (Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė, 2008), buvo pasirinkta atvejo tyrimo strategija. Pagrindiniu tyrimo duomenų rinkimo metodu pasirinktas ekspertų interviu metodas (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016).

Atvejo tyrimas, pasak Yin (2010), analizuoja konkretų atvejį, net jei atvejo analizė apima keletą skirtingų atvejų, o tyrime dalyvauja skirtingi asmenys, kurie leis atskleisti tam tikrų įvykių visumą, tam tikroje vietoje, konkrečiu laikotarpiu. Atvejo tyrimo, tyrimo metu gauti rezultatai, leidžia patvirtinti arba paneigti tiriamąjį objektą. Aaltio ir Heilmann (2012) teigimu, atliekant atvejo tyrimą yra siekiama suprasti ir išsamiai paaiškinti skirtingų atvejų kontekstą, dinamiką ir vykstančius procesus. Atvejo tyrimu, siekta išsiaiškinti analizuojamo atvejo kontekstą, visumą, atsižvelgiant į skirtingus specialistus ir jų skirtingas patirtis. Atvejo tyrimas – tyrimo metu gautų duomenų ir faktų, apie tiriamąjį atvejį, interpretacija, tyrėjo požiūriu (Norkus, Morkevičius ir Šarkutė, 2008).

Pasak Baranauskienės (2013), „atvejo tyrimu siekiama atskleisti atvejo kompleksškumą“, o „atvejo tyrimas susideda iš „visų“ tyrimų kontekstų, kuriuose apibendrinami iš įvairių šaltinių surinkti faktai ir pateikiamos išvados apie šių faktų kontekstų sąsajas“, tad šiuo tyrimu, skirtingais informantų požiūriais ir skirtingomis jų patirtimis, kaip reiškinys, situacija, bus analizuojama vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo Elektrėnų savivaldybėje geroji patirtis.

Vaiko minimalios priežiūros gerosios patirties atvejui tirti buvo pasirinkta Elektrėnų savivaldybė. Elektrėnų savivaldybė buvo pasirinkta dėl įstaigų, kuriose dirba tyrimo metu parinkti informantai, lengvo prieinamumo, tyrėjo darbo patirties, socialinėje srityje, šioje savivaldybėje. Taip pat tyrėjas, mokslinės praktikos metu, turėjo galimybę analizuoti konkrečius atvejus ir jų dokumentus apie vaiko minimalią priežiūrą, bendradarbiauti su vaiko minimalios priežiūros vykdytojais bei dalyvauti vaiko gerovės komisijos posėdžiuose, kuriuose buvo svarstomas vaiko minimalios priežiūros skyrimas konkretiems atvejams bei tiesioginis tyrėjo dalyvavimas vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime konkrečiu atveju, Elektrėnų savivaldybėje.

Pasak Žydžiūnaitės ir Sabaliausko (2017), kokybiniu tyrimu siekiama atskleisti žmogaus psichologines ir elgsenos charakteristikas tam tikrose tiriamose situacijose ar kontekstuose, taip pat identifikuoti informanto patirtis, mąstymą, sąveiką su tiriamuoju objektu. Kokybiniam tyrimui buvo pasirinkti ekspertai, kurie interviu metu apklausti iš anksto paruoštais klausimais. Interviu metu buvo siekiama atskleisti informantų patirtį vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime, jų sąveika su tiriamuoju objektu – vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimu, mąstymą bei požiūrį siekiant geresnių vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo rezultatų.

Pasak Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016), „atliekant kokybinį tyrimą, siekiama atskleisti tiriamojo reiškinio visybę jo įprastame kontekste; todėl kokybinio tyrimo erdvė dažnai yra kasdieniai, įprastas gyvenimas su jame vykstančiomis įvairiomis veiklos rūšimis ir socialinėmis sąveikomis.“. Tyrimo metu, siekiant, kuo realistiškiau atskleisti vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo gerą patirtį Elektrėnų savivaldybėje buvo pasirinktas kokybinis tyrimas – interviu, o pasirinkti informantai buvo apklausiami jiems įprastoje darbo vietoje, jog tyrimo atsakymai būtų kuo mažiau įtakojami aplinkos veiksnių, informantas nepatirtų papildomo streso ir į užduodamus klausimus galėtų atsakyti jam įprastame kontekste, atsakymai į klausimus atspindėtų realią situaciją.

Tyrimo dalyviai (informantai). Atliekant „vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo Elektrėnų savivaldybėje geroji patirtis“ tyrimo duomenų surinkimą buvo pasirinktas interviu metodas, kurio metu apklausti penki ekspertai, tiesiogiai dalyvaujantys vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime.

Informantai buvo atrinkami naudojant tikslią, kriterinę atranką - ekspertų imtį. Tyrimo informantai buvo atrinkti pagal tyrėjo kriterijus, siekiant, jog tyrimas būtų veiksmingas, o atsakymai būtų kuo informatyvesni ir kokybiškesni (Rupšienė, 2007) .

Tyrimo imties formavimui buvo suformuluoti tokie kriterijai:

1. Informantų pareigos. Visi informantai turėjo būti dirbantys socialinėje arba edukologijos srityje;
2. Informantų kompetencija kalbėti tiriamąja tema. Visi informantai turėjo būti tiesiogiai susiję su vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimu.

Atrinkti penki ekspertai. Ekspertų atrankoje buvo atsižvelgiama į informantų kompetencijas bei patirtį, dalyvavimą vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime bei gebėjimą atsakyti į klausimus apie vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimą.

Visi tyrime dalyvavę ekspertai – moterys. Trys iš penkių ekspertų užima vadovaujančias pareigas skirtingose įstaigose ar skyriuose, taip pat du iš penkių informantų yra vaiko gerovės komisijos nariai, atstovaujantys skirtingas įstaigas.

Tyrimo laikas ir vieta. Tyrimas vyko nuo 2019 metų spalio 14 dienos iki 2020 metų sausio 10 dienos. Tyrimas atliktas vienoje savivaldybėje, informantų darbo vietose.

Tyrimo organizavimas ir eiga. Prieš atliekant tyrimą buvo susisiepta su kiekvienu tyrimo dalyviu individualiai ir buvo gautas sutikimas dalyvauti tyrime. Interviu vieta bei laikas buvo derinami individualiai su kiekvienu tyrimo dalyviu. Interviu buvo imamas iš kiekvieno tyrimo dalyvio atskirai. Pokalbio turinys buvo įrašomas į diktofoną prieš tai gavus sutikimą. Prieš atliekant interviu, kiekvienas tyrimo dalyvis buvo supažindintas su tyrimo tikslu bei duomenų pateikimu. Interviu metu buvo laikomasi iš anksto parengtų klausimų nuoseklumo. Atlikus interviu gauta medžiaga buvo perrašoma, koduojama ir kategorizuojama bei jungiama į vieną bendrą pasakojimą.

Vienas interviu vidutiniškai truko apie 30 minučių.

Duomenų rinkimo instrumentai. Duomenys buvo renkami pusiau struktūruoto interviu pagalba, tyrimo dalyviai buvo apklausiami iš anksto paruoštais klausimais.

Kiekvienas klausimas paruoštas remiantis tyrimo teorine dalimi, o klausimai suskirstyti į kelias grupes, atitinkančias konkrečią teorinę dalį bei pagrįsti analizuota mokslinė literatūra.

Pirmoji klausimyno dalis „vaikas minimalios priežiūros įgyvendinime“ buvo parengta remiantis pirmąja ir antrąja teorinio skyriaus dalimis. Šiose dalyse buvo analizuojama vaiko sąvoka skirtinguose kontekstuose, vaiko raidos ypatumai bei vaiko elgsena bei vaiko minimalios priežiūros paslaugos ir jų skyrimas, tad klausimai apie vaikui prieinamas paslaugas bei paslaugų teikimo priežastis parengti remiantis analizuojant vaiko poreikius bei elgesio sutrikimus, analizuojant Matulevičienės (2007), Giedrienės ir Narutavičienės (2015), Bielskytės-Simanavičienės ir Paurienės (2017), Ališausko ir Šimkienės (2013) atliktus tyrimus bei kitų autorių teorinę medžiagą.

1 lentelė. Klausimyno pagrindimas

Klausimas	Sąsaja su teorine darbo dalimi	Sąsaja su moksline literatūra
1. Dėl kokių priežasčių vaikams yra pradedama teikti minimali priežiūra?	1 skyriaus 1.2 poskyrio dalis, kurioje yra analizuojama vaiko elgsena bei elgesio ypatumai bei priežastys dėl kurių kyla destruktivus vaiko	Matulevičienė (2007), Giedrienės ir Narutavičienės (2015), Butvilas ir Kondrotaitė (2007) ir Barkauskienės, Červinskaitės-

	elgesys, taip pat 2 skyriaus 2.1 dalis, kurioje aprašomas vaiko minimalios priežiūros skyrimas ir priežastys.	Paulaitienės, Čekuolienės ir Adler (2018). Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2007
2. Kokios paslaugos yra prieinamos ir teikiamos vaikui, kuriam paskirta minimali priežiūra?	2 skyriaus dalis, kurioje yra rašoma apie tai, jog valstybėje turėtų būti sukurti mechanizmai, kurie padėtų vaikams ir jų šeimoms spręsti vaiko elgesio problemas.	Zuoza, 2011.
3. Kaip vaikai supranta ir priima jiems teikiamą pagalbą?	2 skyriaus dalis, kurioje yra analizuojami sunkumai, su kuriais yra susiduriama teikiant vaikams pagalbą, suprantant ir atliepiant jų poreikius.	Bielskytė- Simanavičienė ir Paurienė (2017), Ališauskas ir Šimkienė (2013).
4. Kaip dažnai pavyksta pasiekti teigiamų vaiko elgesio pokyčių taikant minimalią priežiūrą?	2 skyriaus dalis, kurioje yra rašoma, jog vaiko minimali priežiūra turėtų pabrėžti teigiamus vaiko elgesio pokyčius.	Barkauskienės, Gervinskaitės- Paulaitienės, Čekuolienės ir Adler (2018). Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2007

Antroji klausimyno dalis „minimalios priežiūros praktika ir įgyvendinimas“ buvo parengtas remiantis 2 skyriaus teorine dalimi, kurioje analizuojama vaiko minimali priežiūra, jos skyrimas ir įgyvendinimas.

2 lentelė. Klausimyno pagrindimas.

Klausimas	Sąsaja su teorine darbo dalimi	Sąsaja su moksline literatūra.
5. Kaip ir kokią vaiko minimalios priežiūros	Klausimas parengtas remiantis 2 skyriaus 2.2 poskyrio dalimi, kurioje	Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2017.

<p>įgyvendinimo praktiką taikote savo darbe?</p>	<p>remiantis Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymu aprašomas vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimas ir vykdymas, siekiant išsiaiškinti ar informantas yra susijęs su vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimu bei atskleisti jo patiriamą praktiką dalyvaujant vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime.</p>	
<p>6. Kokie rezultatai dažniausiai yra pasiekiami taikant vaiko minimalią priežiūrą?</p>	<p>Remiantis 2 skyriaus 2.2 dalyje analizuojamu Nikarto, Ūselės, Zaksaitės, Žukauskienės ir Žėko atliktu tyrimu buvo sudarytas 6 klausimas, kuriuo siekiama išsiaiškinti, kokie dažniausiai rezultatai yra pasiekiami Elektrėnų savivaldybėje įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą.</p>	<p>Nikartas, Ūselė, Zaksaitė, Žukauskaitė ir Žėkas (2015).</p>
<p>7. Su kokiais sunkumais susiduriate įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą?</p>	<p>2 skyriaus dalyje analizuojami tyrimais, kuriuose pateikiamos išvados, jog dažniausiai taikomos vaiko minimalios priežiūros priemonės yra neefektyvios bei tikslinga plėsti vaiko minimalios priežiūros</p>	<p>Bieliūnės, Bauzarevič, Prankos ir Žėko (2015), Barkauskienės, Červinskaitės-Paulaitienės, Čekuolienės ir Adler (2018).</p>

	priemonės bei skirti jas pagal individualius vaiko poreikius.	
8. Kaip dažnai vaiko minimali priežiūra būna neefektyvi?	2 skyriaus 2.2 dalyje analizuojamas Nikarto, Ūselės, Zaksaitės, Žukauskienės ir Žeko (2015) atliktas tyrimas, kuriame pateikiama išvada, jog vaiko minimalios priežiūros priemonės įgyvendinimo ir vykdymo efektyvumas nėra užtikrinamas.	Nikartas, Ūselė, Zaksaitė, Žukauskaitė ir Žėkas (2015)
9. Ko jūsų nuomone trūksta siekiant geresnių vaiko minimalios priežiūros rezultatų?	2 skyriaus 2.2 dalyje aprašomas vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimas ir vykdymas bei analizuojami iki šiol atlikti tyrimai apie vaiko minimalios priežiūros vykdymą. Atliktuose tyrimuose pateikiamos išvados, jog įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą yra stokojama įgyvendinimo stebėsenos ir kontrolės.	Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo nuostatų įgyvendinimas savivaldybėse (2015).

Trečioji klausimyno dalis „bendradarbiavimas su įstaigų specialistais“ parengta remiantis 2 skyriaus 2.2 dalyje esančiu 5 paveikslėliu, kuriame nurodomos įstaigos, dalyvaujančios vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime. Šiais klausimais siekiama išsiaiškinti, kaip vyksta bendradarbiavimas tarp vaiko minimalią priežiūrą teikiančių įstaigų specialistų, ar bendradarbiavimas su kitomis įstaigomis gali įtakoti vaiko minimalios priežiūros priemonių įgyvendinimo rezultatus bei efektyvumą.

3 lentelė. Klausimyno pagrindimas.

Klausimas	Sąsaja su teorine darbo dalimi	Sąsaja su moksline literatūra
10. Kaip dažnai tenka bendradarbiauti su kitų įstaigų specialistais įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą?	2 skyriaus 2.2 dalis, kurioje yra aprašomos bei nurodomos įstaigos, kurios dalyvauja vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime, teikia paslaugas šeimai ir vaikui patiriančiam elgesio sunkumus bei aprašomas įstaigų bendradarbiavimas.	Miginis ir Uloza (2011)
11. Kokie sunkumai kyla bendradarbiaujant su kitų įstaigų specialistais įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą?	Klausimas sudarytas remiantis 2 skyriaus 2.2 dalimi, kurioje nagrinėjamas Miginio ir Ulozos tyrimas bei parengtas praktinis vadovas, kuriuo siekiama stiprinti tarpžinybinį bendradarbiavimą jaunimo politikos srityje.	Miginis ir Uloza (2014).

Baigiamieji klausimai suformuluoti siekiant taktiškai užbaigti atliekamą interviu bei leidžiant informantui laisvai išreikšti savo nuomonę apie vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimą jo praktikoje bei siekiant išsiaiškinti, kokią vaiko minimalios priežiūros gerąją situaciją informantas gali prisiminti bei paanalizuoti, kas lėmė, jog situacija baigėsi teigiamais vaiko elgesio pokyčiais.

4 lentelė. Klausimyno pagrindimas.

Klausimas	Sąsaja su teorine darbo dalimi	Sąsaja su moksline literatūra
12. Ką norėtumėte pakeisti vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime jūsų praktikoje?		

13. Kokio vaiko minimalios priežiūros atvejo gerą patirtimi galėtumėte pasidalinti?		
---	--	--

Gautų duomenų analizės metodas. Interviu metu į diktofoną buvo įrašomi tyrimo dalyvių pasisakymai, vėliau transkribuojami. Transkribuoti tyrimo duomenys apdoroti taikant turinio analizės metodą, kurio esmę sudaro kategorijų bei subkategorijų išskyrimas (Žydžiūnaitė ir Sabaliauskas, 2017), atrenkant svarbiausius ir esminius dalykus tyrimo tikslui pasiekti. Tyrimo medžiaga pateikiama lentelėse, jose atrinktos citatos geriausiai atspindinčios apklausos temą.

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą buvo gauti tiriamųjų sutikimai dalyvauti tyrime, prieš tai suteikiant jiems aktualią informaciją. Tyrimo metu buvo laikomasi anonimiškumo, konfidencialumo bei sąžiningumo principų (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016). Anonimiškumo bei konfidencialumo principai buvo užtikrinami neskelbiant tikrųjų tyrimo dalyvių vardų, o užkoduojuojant juos. Sąžiningumo principas buvo užtikrinamas nekeičiant ir neperkreipiant gautos informacijos; tyrėja darbe pateikė tik tokius duomenis, kurie buvo gauti iš tikrųjų atliekant tyrimą.

Tyrimo ribotumas. Tyrimo rezultatams įtakos galėjo turėti bei realią situaciją iškreipti informantų išankstinis pasiruošimas atsakant į klausimus, kuomet atsakymai buvo pasiruošti suformuluoti remiantis įstatymais, darbo nuostatomis, o ne realia informant patirtimi. Taip pat informantų atsakymai galėjo priklausyti nuo hierarchinės valdymo struktūros, kokią poziciją darbo vietoje užima informantas ir kiek jis yra suinteresuotas esamą situaciją perteikti geriau, nei yra iš tikrųjų. Taip pat tyrimo rezultatai galėtų kisti apklausiant ne vien specialistus dirbančius su vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimu, tačiau ir paslaugos gavėjus.

Analizuojant ir apdorojant tyrimo duomenis, tyrėjas galėjo netinkamai suprasti informanto atsakymus, kadangi tyrėjas neturi didelės tyrimo atlikimo patirties.

3.2 Vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo patirtis Elektrėnuose

Elektrėnų savivaldybė savo veiklą pradėjo 2000 m. gegužės 1 d., kuomet vykdant 1999 m. gruodžio 21 d. Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymą, buvo įkurta Elektrėnų savivaldybė, savo veiklą pradėjo savivaldybės taryba, buvo išrinktas meras, sudaryta savivaldybės administracija.

2000 m. gegužės 31 d., Elektrėnų savivaldybės tarybos sprendimu, buvo įsteigtas Elektrėnų savivaldybės slaugos ir socialinių paslaugų centras, 2000 m. rugpjūčio 3 d. įregistruotas ir pradėjęs teikti socialines paslaugas savivaldybės gyventojams (Apie Socialinių paslaugų centro dešimtmečio šventę, 2010). Pagrindiniai šio centro tikslai ir uždaviniai:

- „Teikti socialines ir slaugos paslaugas asmenims ir šeimoms, kurie dėl amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų negali savarankiškai pasirūpinti visaverčiu asmeniniu, šeimos gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime;
- Sudaryti sąlygas asmeniui, šeimai ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes savarankiškai spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį;
- Teikti socialines paslaugas prevencijos tikslais, siekiant užkirsti kelią galimoms socialinėms problemoms.” (Elektrėnų socialinių paslaugų centro nuostatai, 2018).

Viena pagrindinių centro funkcijų - organizuoti ir koordinuoti kompleksiskai teikiamą pagalbą vaikui ir jo šeimai, sprendžiant socialinius sunkumus.

Įsikūrus Elektrėnų savivaldybei, 2000 m. buvo įkurtas ir Vaiko teisių apsaugos skyrius, kuris tiesiogiai užtikrino vaiko teisių apsaugą savivaldybės lygmeniu. Iki 2018 m. liepos 1d. Vaiko teisių apsaugos skyrius buvo pavaldus savivaldybei, tačiau 2018 m. liepos 1d. įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymui (2018), visų Lietuvos savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyriai tapo pavaldūs Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai. Pertvarkos pagrindinis tikslas – sukurti bendrą šalies vaiko teisių apsaugos sistemą. Pagrindinė Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos paskirtis – „įgyvendinti vaiko teisių apsaugos politiką savivaldybių teritorijose ir dalyvauti formuojant vaiko teisių apsaugos srities valstybės politiką.” (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, 2018).

Prie vaiko gerovės ir apsaugos stiprinimo prisideda Elektrėnų savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija, kuri savo veiklą Elektrėnų savivaldybėje pradėjo 2013 m. vasario 15 d. Elektrėnų savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu „Dėl Elektrėnų savivaldybės administracijos Vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos reglamento patvirtinimo“, (2013). Pagrindinis šios komisijos tikslas buvo „koordinuoti ugdymo, rehabilitacijos, prevencijos ir kitų programų įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje, institucijų tarpusavio bendradarbiavimą teikiant metodinę, informacinę, konsultacinę ir dalykinę pagalbą mokyklų vaiko gerovės

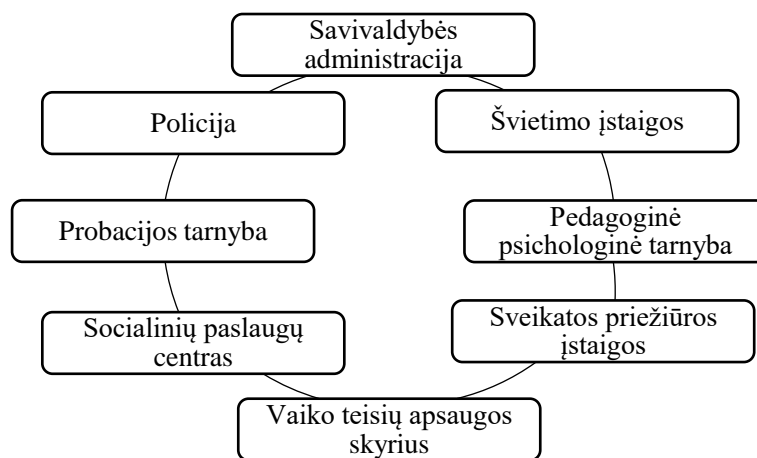
komisijoms” (Elektrėnų savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas dėl vaiko gerovės komisijos darbo reglamento pakeitimo, 2014).

Komisijos veikla ir funkcijos keitėsi. Jau 2017 metais, Elektrėnų savivaldybės administracijos direktoriaus patvirtintame įsakyme „Dėl Elektrėnų savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijos darbo reglamento patvirtinimo“ (2017), komisijos paskirtis tapo užtikrinti savivaldybėje gyvenančių vaikų gerovę, bendradarbiauti su mokyklų vaiko gerovės komisijomis ir kitomis institucijomis, kurios užtikrina vaiko gerovę, o viena iš funkcijų tapo įgyvendinti vaiko gerovės prioritetus bei tikslus.

Vaiko minimali priežiūra Elektrėnų savivaldybėje pradėta įgyvendinti 2017 m. rugsėjo 1 d., kuomet įsigaliojo Elektrėnų savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas „Dėl vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių ar auklėjamojo poveikio priemonės įgyvendinimo Elektrėnų savivaldybėje organizavimo, koordinavimo ir kontrolės tvarkos aprašo patvirtinimo” (2017).

Tais pačiais metais savo veiklą Elektrėnų savivaldybėje pradėjo tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius, kurio viena iš funkcijų yra prižiūrėti ir koordinuoti vaiko minimalios priežiūros priemonių įgyvendinimą. (Elektrėnų savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas „Dėl vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių ar auklėjamojo poveikio priemonės įgyvendinimo Elektrėnų savivaldybėje organizavimo, koordinavimo ir kontrolės tvarkos aprašo patvirtinimo, 2017).

Vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime Elektrėnų savivaldybėje dalyvauja šios įstaigos:

7 pav. Įstaigos, dalyvaujančios vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime Elektrėnų savivaldybėje, (Elektrėnų savivaldybės administracijos..., 2017).

Pirminį darbą atlieka savivaldybės administracijos direktorius, kuris patvirtina vaiko minimalios priežiūros skyrimą, o jį koordinuoti paskiria atsakingą asmenį. Savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija – pagrindinė, įgyvendinanti vaiko minimalią priežiūrą, kuri analizuoja vaiko ir jo šeimos situaciją, parenka savivaldybėje prieinamas vaiko minimalios priežiūros priemones, atsižvelgiant į vaiko problemas, jo poreikius. Esant poreikiui, vaiko minimalios priežiūros priemonių ieško, naudojasi kitais ištekliais, tam tikras priemones perka, siekiant, jog jos atitiktų konkrečia vaiko situaciją, patenkintų vaiko poreikius, būtų efektyvios, sprendžiant vaiko elgesio problemas (Elektrėnų savivaldybės administracijos..., 2017).

Kiekviena įstaiga, dalyvaujanti vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime, turi savo atsakomybes, pagal atstovaujamą sritį teikia pagalbą vaikui ir jo šeimai, kuri yra numatoma vaiko gerovės posėdžio metu, o visas procesas yra koordinuojamas tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriaus (Elektrėnų savivaldybės administracijos..., 2017).

Savivaldybėje yra 14 švietimo įstaigų: profesinio mokymo centras, 3 gimnazijos, progimnazija, 3 pradinės mokyklos, 6 darželiai. Visos švietimo įstaigos prisideda prie vaiko gerovės įgyvendinimo savivaldybėje bei susiduria su vaiko minimalia priežiūra, kuomet švietimo įstaigos ugdytiniui yra teikiamos vaiko minimalios priežiūros priemonės, o ugdymo įstaiga tampa vaiko minimalios priežiūros priemonę įgyvendinančia įstaiga, pagal poreikį vaikui ir jo šeimai teikia įstaigoje dirbančių specialistų pagalbą. Prie švietimo pagalbą teikiančių įstaigų prisideda ir savivaldybės pedagoginė ir psichologinė tarnyba, kuri yra Elektrėnų švietimo paslaugų centro skyrius. Tarnyba savo veiklą pradėjo 2004 m. rugpjūčio 15 d., o pagrindinė tarnybos paskirtis yra nustatyti vaiko ugdymosi problemas, įvertinti ugdymosi poreikius, nustatyti jų lygį, teikti švietimo pagalbą, ją koordinuoti, teikti psichologinę pagalbą vaikams bei švietimo įstaigoms, taip pat esant poreikiui koordinuoti švietimo įstaigų veiklą (Elektrėnų savivaldybės tarybos sprendimas „Dėl Elektrėnų švietimo paslaugų centro nuostatų patvirtinimo, 2018).

Savivaldybėje yra 8 sveikatos priežiūros įstaigos, kurios esant poreikiui dalyvauja vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime, kreipiasi dėl vaiko nepriežiūros ar kitų vaiko sveikatos problemų, priklausomybių, buitinių ar kitų traumų, informuoja Vaiko teisių apsaugos skyriuje dirbančius specialistus.

Savivaldybėje veikiantis policijos komisariatas aktyviai dalyvauja vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime, kuomet kreipiasi į savivaldybės administracijos direktorių dėl nepilnamečių padarytų nusikaltimų, už kuriuos pagal įstatymą, baudžiamojon atsakomybėn patraukti būti negali (Lietuvos Respublikos vaiko..., 2007). Prie vaiko minimalios priežiūros

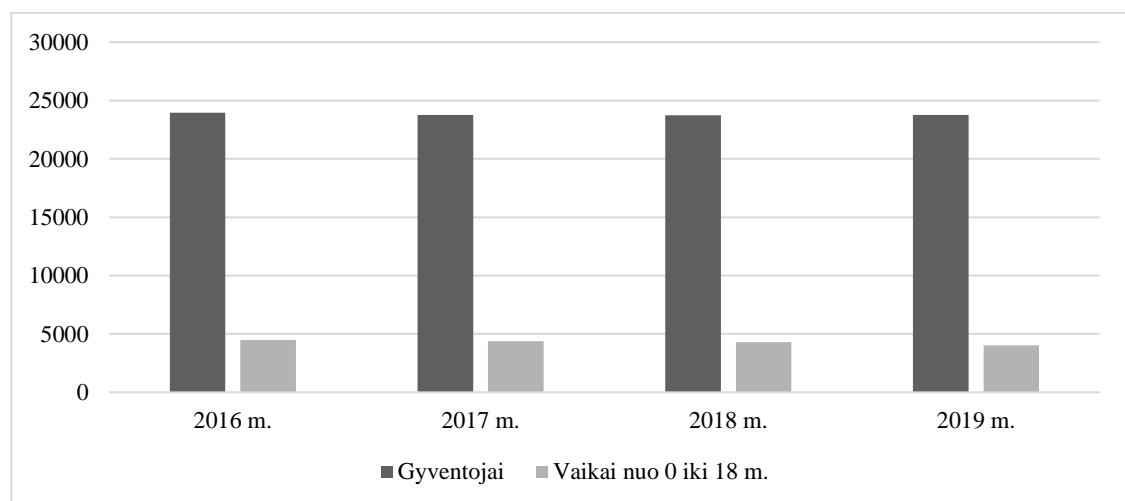
priemonių įgyvendinimo taip pat prisijungia ir Lietuvos probacijos tarnybos skyrius Elektrėnuose, kuris vykdo probaciją, viešųjų darbų ir laisvės apribojimo bausmes, baudžiamojo poveikio ir auklėjamojo priemones (Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas, 2011).

Apžvelgus vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo patirtį Elektrėnuose, galima daryti išvadą, jog vaiko minimali priežiūra Elektrėnuose dar yra jauna savo patirtimi, tačiau plati paslaugomis, priemonėmis ir specialistais. Vaiko gerove Elektrėnų savivaldybėje pradėta rūpintis jau daugiau nei dešimtmetį, tačiau vaiko minimali priežiūra įgyvendinama ketverius metus. Vaiko minimalią priežiūrą savivaldybėje įgyvendina daugiau nei 8 įstaigos bei jose dirbantys specialistai, o vaiko minimalios priežiūros priemonės vykdančių įstaigų veiklą koordinuoja tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinadorius, kuris koordinuoja ir vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimą nuo bendradarbiavimo su administracijos direktoriumi, skiriant vaiko minimalią priežiūrą, iki vaiko gerovės komisijos posėdžių ir vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimo ir vykdymo bei vaiko minimalios priežiūros užbaigimo.

3.3 Elektrėnų savivaldybės sociodemografiniai rodikliai

Elektrėnų savivaldybėje yra 8 seniūnijos: Beičionių, Elektrėnų, Gilučių, Kazokiškių, Kietaviškių, Pastrėvio, Semeliškių, Vievio. Savivaldybėje yra 2 miestai: Elektrėnai ir Vievis, Semeliškių miestelis ir 275 kaimai.

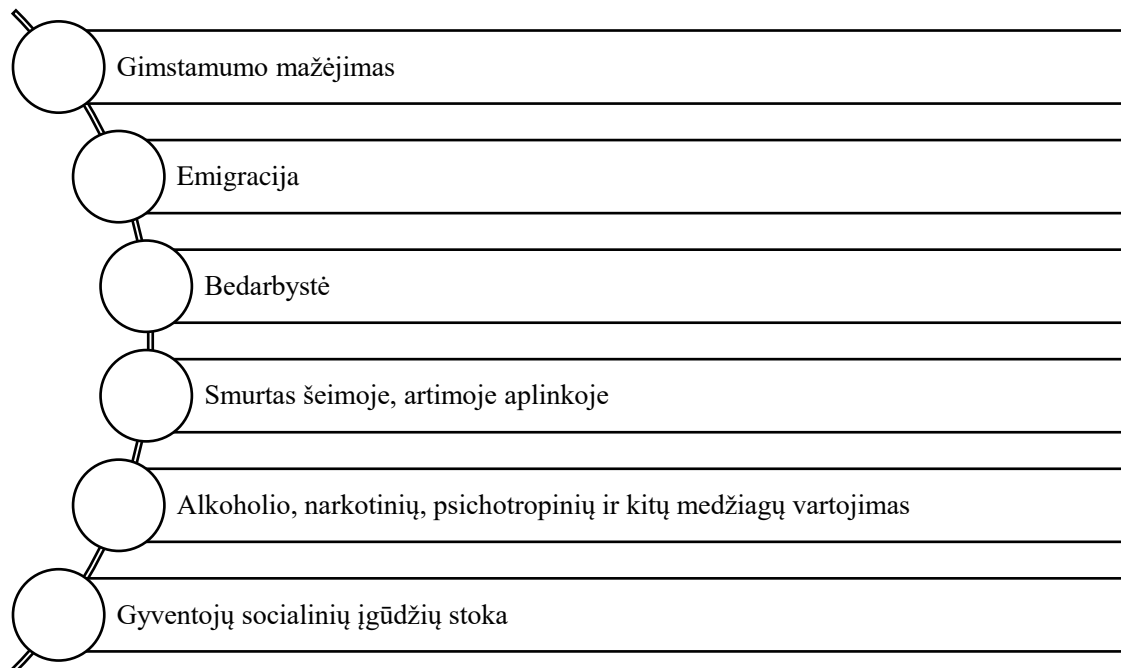
Lietuvos statistikos departamento duomenimis (2020), 2019 metais Elektrėnų savivaldybėje nuolatinis gyventojų skaičius savivaldybėje siekė 23 767 tūkstančius, iš jų 4 033 tūkstančiai vaikų, kurių amžius nuo 0 iki 18 metų.

8 pav. Gyventojų kaita Elektrėnų savivaldybėje 2016-2019 m.

Paskutinius ketverius metus gyventojų skaičius Elektrėnų savivaldybėje išlieka stabilus, tačiau vaikų nuo 0 iki 18 metų skaičius kasmet mažėja. Pasak Jasilionio, Stankūnienės, Maslauskaitės ir Stumbrio (2015), gimstamumo mažėjimą lemia kultūriniai, vertybiniai pokyčiai bei sparčiai tobulėjančios technologijos. Gyventojų kaita Elektrėnų savivaldybėje prilygsta gyventojų kaitos tendencijai visoje šalyje.

Elektrėnų savivaldybėje vyrauja įvairios socialinės problemos. Remiantis Elektrėnų savivaldybės socialinių paslaugų planu (2019), pagrindinės socialinės problemos kasmet išlieka tos pačios, o pateiktais 2019 metų duomenimis, galima išskirti šias pagrindines savivaldybėje vyraujančias socialines problemas:

9 pav. Elektrėnų savivaldybėje vyraujančios socialinės problemos (Elektrėnų savivaldybės 2019 m. socialinių paslaugų planas, 2019).

Remiantis rekomendacijomis dėl Elektrėnų socialinių paslaugų centro klientų aptarnavimo proceso (2019), savivaldybėje yra išskiriamos šios klientų grupės, kurioms yra teikiamos socialinės paslaugos: neįgalūs suaugusieji ir vaikai bei jų šeimos nariai, pagyvenę, senyvo amžiaus žmonės, nepasiturintys asmenys, šeimos, socialinę riziką patiriantys suaugusieji, vaikai ir šeimos, globėjai (rūpintojai), budintys globotojai, įteviai.

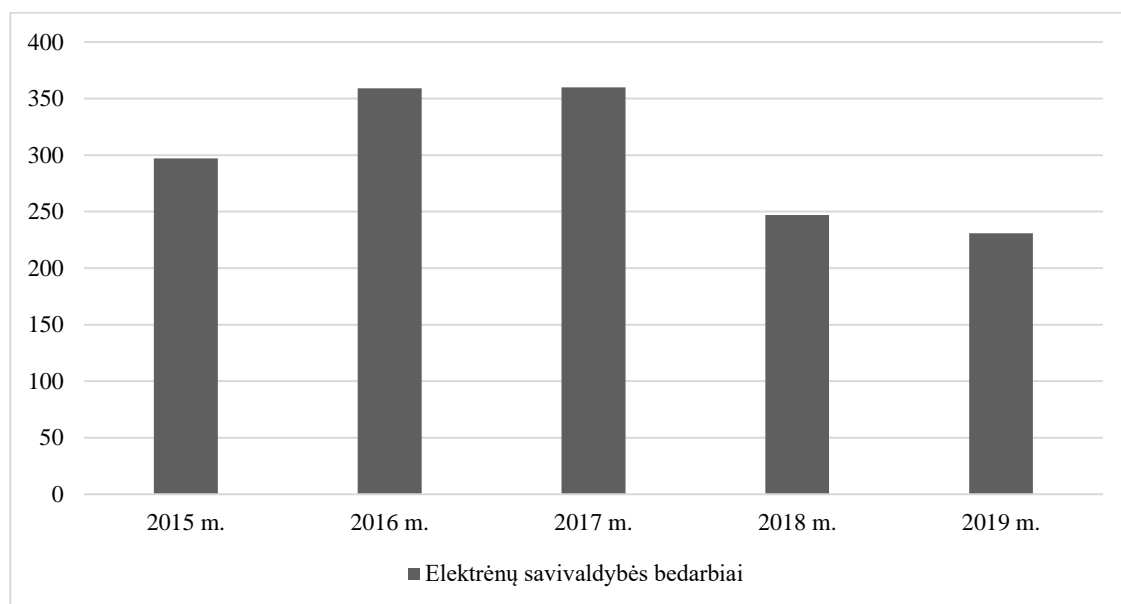
Atsižvelgiant į Elektrėnų savivaldybėje vyraujančias socialines problemas (žr. 9 pav.), galima išskirti šias pagrindines visuomenės grupės, kurios susiduria su socialinėmis problemomis: socialinę riziką patiriantys suaugusieji, vaikai ir šeimos. Asmenys, kurie susiduria su finansiniu

nepriteklumi tampa bedarbiais, emigruoja, susiduriantys su priklausomybės problemomis yra linkę nusikalsti, smurtauti, ko pasekoje yra prarandami socialiniai įgūdžiai, o esančios problemos paliečia ir kitus šeimos narius, neigiamai įtakoja šeimos funkcionavimą.

Savivaldybėje 2018 metais buvo užregistruotos 149 šeimos, patiriančios socialinę riziką, jose auga 292 vaikai. 2018 metais Elektrėnų savivaldybėje, socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugos buvo teiktos 187 šeimoms, kuriose auga 339 vaikai (Elektrėnų savivaldybės 2019 m. socialinių paslaugų planas, 2019).

Elektrėnų savivaldybėje dėl smurto artimoje aplinkoje 2019 metais buvo užregistruoti 575 pranešimai iš jų 76 patvirtinti, o 74 atvejais nustatyti nesunkūs sveikatos sutrigdymai artimoje aplinkoje (Lietuvos statistikos departamentas, 2020).

Savivaldybėje, kaip ir visoje Lietuvoje yra gaji emigracijos problema. Nuo 2015 metų emigravo 1 494 asmenys, nuo 2017 metų emigracijos skaičiai neženkliai mažėja (Lietuvos statistikos departamentas, 2020).

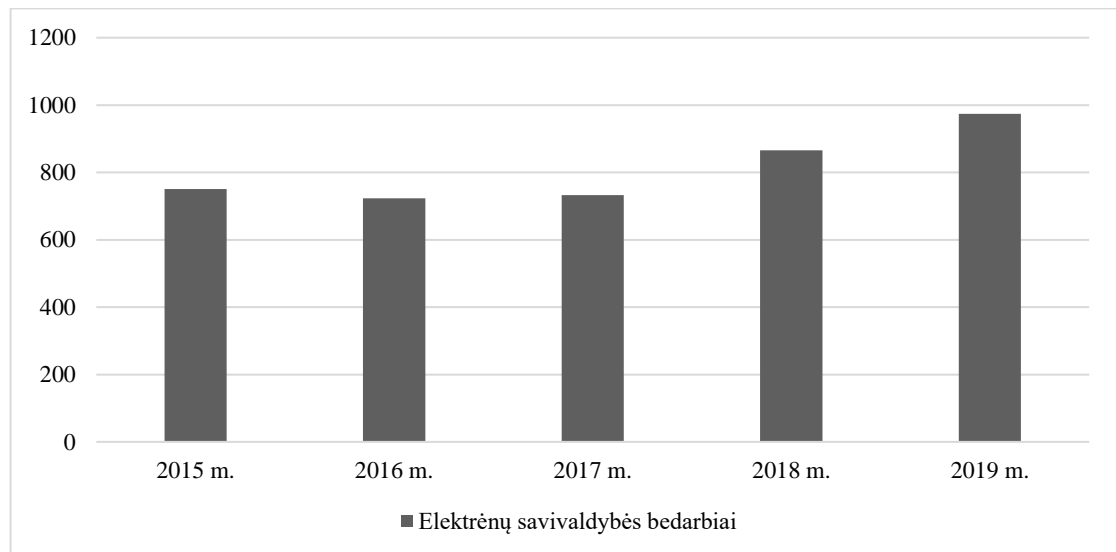

10 pav. Emigracijos rodikliai Elektrėnų savivaldybėje 2015-2019 m.

Tėvų emigracija gali įtakoti ir kitų socialinių problemų atsiradimą, kaip netinkamą vaikų elgesį, kuomet nepilnamečius vaikus auginantys tėvai išvyksta dirbti į užsienį, savo vaikus palikdami artimiesiems, giminaičiams. Šukio, Kardelienės, Kardelio ir Matulionio (2010) atliktame tyrime apie emigraciją lietuvių šeimose yra pateikiamos išvados, jog tėvų emigracija neigiamai įtakoja vaikų asmenybę, komunikaciją, elgseną. Emigravusių tėvų vaikai dažniau yra linkę smurtauti, gadinti mokyklos inventorių, nėra moyvuoti lankyti mokyklą ir išsiskiria žemesne saviverte, yra linkę rūkyti, vartoti alkoholinius gėrimus.

Nepilnamečių nusikalstamumas savivaldybėje nėra išskiriamas kaip viena pagrindinių socialinių problemų, o remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis (2020), 2018 metais Elektrėnų savivaldybėje buvo užfiksuotos 9 nepilnamečių padarytos nusikalstamos veikos.

Kita itin aktuali socialinė problema tiek šalies mastu, tiek tiriamoje savivaldybėje yra nedarbas. Nedarbas Elektrėnų savivaldybėje nuo 2015 metų auga. 2019 metais užregistruoti 974 bedarbiai.

11 pav. Bedarbystės rodikliai Elektrėnų savivaldybėje 2015-2019 m. (Lietuvos statistikos departamentas, 2020).

Remiantis Lietuvos laisvosios rinkos instituto (2020) pateiktais duomenimis, nedarbo lygis Elektrėnų savivaldybėje tarp mažiausių, lyginant su kitomis savivaldybėmis.

Elektrėnų savivaldybės 2019 m. socialinių paslaugų plane (2019), yra kalbama apie vaikų ir jaunimo problematiką. Dažniausia ir aktualiausia problematika Elektrėnų savivaldybėje, ypač kaimiškose vietovėse, jaunimo ir vaikų tarpe yra užimtumo trūkumas, ko pasekoje atsiranda netinkamas elgesys, mokyklos nelankymas, vaikai patiria socialinę riziką.

Elektrėnų savivaldybės 2019 m. socialinių paslaugų plane (2019), yra numatoma, jog socialinę riziką patiriantiems vaikams bus stiprinamos multifunkcinės paslaugos, kurios įtakoja vaiko elgesio korekcijas, bus stiprinama vaikų dienos centrų veikla bei įvairiose srityse dirbančių specialistų paslaugos būtų teikiamos koordinuotai, taip pat yra pabrėžiamas bendradarbiavimas ir darbas komandoje, jog teikiamos socialinės paslaugos būtų teikiamos kompleksiskai, o darbo tikslai, procesas ir rezultatai būtų derinami tarp visų paslaugas teikiančių įstaigų, o išvardinti aspektai būtų bendriniai.

Apžvelgus Elektrėnų savivaldybės sociodemografinius rodiklius, galima teigti, jog savivaldybėje vyraujančios socialinės problemos prilygsta ir pagrindinėms šalies socialinėms problemoms. Savivaldybėje nepilnamečių nusikalstamumas ar netinkamas elgesys nėra išskiriamas kaip viena pagrindinių socialinių problemų, tačiau tokios problemos kaip gyventojų socialinių įgūdžių stoka, alkoholio vartojimas ir kt. įtakoja šeimos funkcionavimą. Šeimoje vyraujančios socialinės problemos neigiamai įtakoja vaikų psichosocialinę aplinką, ko pasekoje keičiasi vaikų elgesys, asmenybės savybės, atsiranda neigiami elgesio pokyčiai, atsiranda poreikis socialinei pagalbai.

3.4 Tyrimo rezultatai ir jų analizė

3.4.1 Vaikas minimalios priežiūros įgyvendinime

Padgurskytės (2018) teigimu, vaiko elgesys atspindi tai, ko jis yra mokomas šeimoje, kokios šeimoje yra formuojamos vertybės. Netinkamas vaiko auklėjimas gali tapti pasėkme – neigiamu vaiko elgesiu, kuomet vaikas pradeda nepasityti visuomenėje nusistovėjusių elgesio normų, praranda motyvaciją mokytis.

Išanalizavus mokslinę literatūrą, galima teigti, jog pirminė pagalba vaikui turi būti suteikiama ugdymoje įstaigoje, įtraukiant vaiko šeimą, tačiau kuomet šeima tampa nebepajėgi spręsti vaiko auklėjimo problemas, į pagalbą šeimai įsitraukia įvairios valstybės institucijos, kurios aiškinasi netinkamo vaiko elgesio priežastis ir suteikia vaikui reikiamą pagalbą, siekiant teigiamų elgesio pokyčių.

7 lentelė. Vaiko minimalios priežiūros priemonės ir jos skyrimo priežastys

Kategorija	Subkategorijų pavyzdžiai	Patvirtinantys teiginiai
Vaiko minimalios priežiūros skyrimo priežastys	Administraciniai nusižengimai	„Padaryti nusikaltimai ir vaikas neatitinka amžiaus būti nubaustas ir dėl rūkymo, dažniausiai.“ [1 informantas] „ <...> administraciniai nusižengimai: tai yra rūkymas, alkoholio vartojimas ir netinkamas elgesys viešoje vietoje.“ [2 informantas]

		<p>„<...> teisės aktų pažeidimai <...> iš policijos gautų duomenų, tai tabako gaminių vartojimas viešojoje vietoje.“ [4 informantas]</p> <p>„Policija kreipiasi dėl administracinių nusižengimų: parūkymai, elektroninės cigaretės <...>“ [5 informantas]</p>
	Mokyklos nelankymas	<p>„<...> mokyklos nelankymas <...> 50 procentų visų pamokų praleidžia ir tada svarsto.“ [1 informantas]</p> <p>„ <...> vaiko ugdymo įstaigos nelankymas.“ [2 informantas]</p> <p>„Pagrindinė priežastis tai mokyklos nelankymas.“ [3 informantas]</p> <p>„<...> mokyklos nelankymas.“ [4 informantas]</p> <p>„<...> mokykla, dažniausiai, kreipiasi dėl netinkamo vaiko elgesio arba pamokų nelankymo.“ [5 informantas]</p>
Vaiko minimalios priežiūros priemonės	Prieinamos paslaugos	<p>„Viena iš priemonių gali būti konkretus specialistas, pavyzdžiui, jeigu vaikas vagia iš parduotuvių, daugiau yra orientuojamasi į psichologą, jeigu socialinių įgūdžių stoka, gali paskirti socialinį darbuotoją <...> gali būti pagal poreikį paskirta lankyti vaikų dienos centrą <...> arba, pavyzdžiui, meno, sporto būrelius <...> tęsti mokymąsi toje pačioje mokykloje arba ją keisti...“ [1 informantas]</p> <p>„<...> psichologo konsultacijos, dienos centrai, ugdymo įstaigos lankymas, psichiatro konsultacijos <...>“ [2 informantas]</p> <p>„Mokyklos lankymas, socialinio darbuotojo pagalba, jeigu reikia socialinio pedagogo pagalba, vaikų dienos centro lankymas, būreliai <...>“ [5 informantas]</p>
	Paslaugų trūkumas	<p>„<...> terapinių užsiėmimų kaip ir nėra. <...>“ [1 informantas]</p> <p>„Gal su psichoterapijom, bet dar nėra taip populiari irgi jas skirti kaip priemonę <...>“ [2 informantas]</p>

		<p>„Na, su grupinėm terapijom taip, tarkim, grupiniais užsiėmimais <...> tai vat šitoje vietoje kažkiek trūksta.“</p> <p>[4 informantas]</p>
--	--	--

Tyrimo metu, iš informantų surinkta informacija apie vaiko minimalios priežiūros skyrimo priežastis, vienbalsiai pasidalino į pagrindines dvi grupes: administracinius nusižengimus ir mokyklos nelankymą.

Informantų pateikti atsakymai apie vaiko minimalios priežiūros skyrimo priežastis, patvirtina Barkauskienės, Červinskaitės-Paulaitienės, Čekuolienės ir Adler (2018), teiginį, jog vaiko pagrindinės vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimo priežastys yra dvi: padarytos nusikalstamos veikos ir žalingas vaiko elgesys, kuris gali būti siejamas su ugdymo įstaigos nelankymu.

Įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą yra labai svarbu atsižvelgti į vaiko interesus, poreikius, jo emocinę būklę, o pagalbą vaikui kruopščiai pritaikyti pagal jo situaciją, problemas bei atsižvelgiant į problemų priežastis, rasti vaikui priimtinus pagalbos būdus, sprendimus bei sutelkti šeimą, jog palaikytų vaiką, suprastų jį ir esančias problemas, įsitrauktų į pagalbos procesą.

Tyrimo metu visi tyrimo dalyviai patvirtino, jog yra svarbu vaiko minimalios priežiūros priemonės parinkti atsižvelgiant į vaiko poreikius ir jo individualią situaciją „<...> jeigu vaikas vagia iš parduotuvių, daugiau yra orientuojamasi į psichologą, jeigu socialinių įgūdžių stoka, gali paskirti socialinį darbuotoją <...> būrelius vaikui paskiria lankyti, nes mato, jog nėra užimtumo <...>“ [1 informantas], „<...> iš tikrųjų, vaiko minimalios priežiūros priemonės, man atrodo, kad tai yra labai toks... labai individualus ir ypatingas dalykas, kad turėtume... kad mes turėtume daryti tai ne tiesiog, kad atėjau padariau, o labai atsižvelgiant į vaiką, į kiekvieno vaiko situaciją.“ [2 informantas], „Stengiamės parinkti individualiai, ko jam reikėtų, yra tariamasi su vaiku.“ [5 informantas], tačiau kai kurie informantai teigė, jog ne visuomet yra atskleidžiamos vaiko problemų priežastys, dėl to parenkamos netinkamos vaiko minimalios priežiūros priemonės „Pavyzdžiui, galbūt priemonės nebuvo parinktos tokios, kokios labai atitinka vaiko poreikius ir lūkesčius ir atspindi tą situaciją, kada galėtų vaikas įgyvendinti tas priemones <...> truputį plačiau reikėtų žiūrėti į tai ir bandyti rasti kažkokių naujų priemonių ir įsigilinti labai konkrečiai į vaiko situaciją <...>“. [2 informantas], „<...> ne visada, galbūt, atitinka paslauga jų lūkesčius <...>“, „Minimalios priežiūros priemonė yra apibrėžta įstatymu <...>“ [4 informantas].

Tyrimo metu informantai, paklausti apie paslaugų prieinamumą savivaldybėje, vardijo savivaldybėje prieinamas paslaugas, kurios skiriamos kaip vaiko minimalios priežiūros priemonės.

Vieni informantai teigė, jog savivaldybėje yra platus paslaugų paketas „*Paslaugų netrūksta, reikia tik jomis naudotis. Ir mokymų tėveliams turime, paslaugų pakanka.*” [5 informantas], „*Paslaugų yra, tai reikėtų dar turbūt pagalvoti apie tai, na, ar siūlomos paslaugos, patys tėvai, vaikai, nes jiems ta paslauga yra skirta, ne visada, galvoju, kad jie nori tos paslaugos. Galbūt ne visada jie, jeigu jau net ir nori, ne visada atitinka galbūt paslauga jų lūkesčius <...>*” [4 informantas], tačiau paašškėjo, jog savivaldybėje trūksta terapinių bei grupinių paslaugų paaugliams „*Trūksta paslaugų. Vaikams, paaugliams <...> jeigu kalbant apie profesionalius terapinius užsiėmimus <...> Pas mus nėra, kas dirbtų su paaugliais. Savitarpio kažkokios grupės ar dar kažkas, terapiniai užsiėmimai, elgesio keitimo. Na, nėra pas mus savivaldybėje <...> dalyvauti sporto, meno ar kitoje terapijoje, nu tai jau yra specifika ir terapijų mes neturim <...> elgesio keitimo terapijos, pas mus tokių nėra. Terapinių užsiėmimų vaikui mažesniui ar paaugliui kaip ir nėra.*” [1 informantas], „*Gal su psichoterapijom, bet dar nėra taip populiariu irgi jas skirti kaip priemonę <...>*” [2 informantas], „*Na, su grupinėm terapijom taip, tarkim, grupiniais užsiėmimais <...> tai vat šitoje vietoje kažkiek trūksta.*“ [4 informantas].

Nors savivaldybėje gausu socialines paslaugas teikiančiųjų įstaigų, specialistų, tačiau paauglių problemoms spręsti paslaugų pritrūkstama. Paslaugų trūksta ypatingai tuomet, kai problema yra įsisenėjusi, ją reikia spręsti iš esmės, paskiriant terapijas, tačiau informantai teigė, jog savivaldybė skiria daug dėmesio vaikų socialinei gerovei, o esant poreikiui ieško kitų pagalbos išteklių, reikiamas paslaugas perka „*Aš manau, kad gal ir užtenka, jeigu jomis naudotųsi, jeigu neužtenka, tuomet savivaldybė ieško tam tikrų išteklių, kad jie galėtų tiesiog gauti tas paslaugas arba jas perka <...>*” [2 informantas].

Informacijos apie vaiką trūkumas, nepakankamas įsigilinimas į vaiko poreikius, netinkamai parinktos vaiko minimalios priežiūros priemonės ar paslaugų trūkumas gali daryti neigiamą įtaką vaiko elgesio pokyčiams arba pokyčių gali tiesiog nebūti.

Tyrimo metu iš informantų surinkta informacija apie vaiko minimalios priežiūros rezultatų efektyvumą, kylančius sunkumus, siekiant teigiamų vaiko elgesio pokyčių, leido atskleisti ir kitus, vaiko elgesio pokyčius, lemiančius veiksnus.

8 lentelė. Vaiko teigiamus elgesio pokyčius lemiantys veiksniai.

Kategorija	Subkategorijų pavyzdžiai	Patvirtinantys teiginiai
Vaiko emocijos	Pasipriešinimas	<p>„<...> jei tai yra mažesnio amžiaus vaikas <...> jie klauso išsigandę <...>“, „<...> paauglys su probleminiu elgesiu nepriima pagalbos <...>“ [1 informantas]</p> <p>„<...> jie, atrodo, kad priešinasi viskam <...>“ [3 informantas]</p>
	Motyvacija	<p>„<...> būna, kurie sako: man skirkit <...> aš vykdysiu viską, man pratęskit <...>“ [4 informantas]</p> <p>„<...> jei laiku ateina iki vaiko gerovės komisijos, tai tada geranoriškai pasižiūri ir tėvai ir vaikas <...>“ [5 informantas]</p>
Vaiko palaikymas	Tėvų palaikymas	<p>„Tėvų įsitraukimo kartais trūksta <...>“ [1 informantas]</p> <p>„Svarbu šitoje vietoje bendradarbiavimas. Ypač tėvų bendradarbiavimas, aišku, ir tėvų motyvacija <...>“ [4 informantas]</p> <p>„<...> motyvuoti tėvai irgi įtakoja teigiamus vaiko elgesio pokyčius.“ [5 informantas]</p>
	Specialistų požiūris	<p>„<...> pasiūlomos specialisto psichologo konsultacijos, tai yra ir paauglys: ok, sutinku, nes neturiu su kuo pasišnekėti <...>“ [1 informantas]</p> <p>„<...> ir požiūris į vaiką <...> žiūrėti kaip į norą suteikti pagalbą, nes kartais mes priimam kaip priešą ir niekas nenori padėti ir apsiimti tos atsakomybės <...> bet turėtų įsijungti ir būtų labai gerai, jeigu įsijungtų kitos institucijos: vykdytojai, koordinatoriai <...> ir policija, ir mokyklos, ir psichologinės tarnybos. Gal tada vaikas pamatytų, kad jis yra svarbus <...>“ [2 informantas]</p> <p>„Požiūrį specialistų reikėtų keisti, ypatingai, pedagogų, kad neslėptų problemų <...>“ [5 informantas]</p>

Tyrimo metu surinkti duomenys, leidžia daryti išvadą, jog, dažniausiai, vaikai, kuriems pradedama taikyti vaiko minimali priežiūra yra nemotyvuoti, nepriima jiems teikiamos pagalbos, o tai gali priklausyti nuo palaikymo, iš artimųjų, tėvų, trūkumo „*Na, vaikas prisidirbo, tai tu, mielas, imk ir daryk dabar, ir tikrai, kartais, tėvų įsitraukimo <...> paraginimo ir paskatinimo ir taip toliau, trūksta.*” [1 informantas]. „*Vaikas ir yra vaikas, jis sprendimus ne visada gali už save priimti ir tėvai, kartais tėvai, mato truputį kitaip situaciją <...> jie kaip ir turi matyti prasmę ir tikslą įtikinti vaiką.*” [4 informantas]. Tyrimo metu informanto pasidalintas atvejis:

„Turėjom merginą, paauglę, kuri buvo rizikos vaikas, vėliau, keičiantis įstatymais, tapo rizikos šeima, mergaitei buvo paskirtos vaiko minimalios priežiūros priemonės... Mergina turėjo elgesio problemų, mokyklos nelankė ir tėvai patys kreipėsi dėl jos elgesio, nes negalėjo įtakoti patys, tačiau pamatė, kad darbuotojai gilinasi ne vien tik į vaiko problemas, bet ir šeimoje ieško priežasčių, tai ta mama kreipėsi dėl visų jiems teiktų paslaugų nutraukimo ir paslaugos buvo nutrauktos, motyvuojant, kad vaiko minimali priežiūra buvo neefektyvi, ji nevyko, o mama toliau prisiima už dukrą atsakomybę pati... Yra žinoma ta mergina mūsų įstaigai iki šiol, nes nutrauktos paslaugos, tėvų neįsitraukimas atnešė neigiamas pasekmes, mergina tapo nepilnamete motina su kitomis problemomis paralelėje ir... Specialistai bandė, ilgai bandė įrodyti, kad reikia tų paslaugų, bet mama pasiekė tai, kad tos paslaugos būtų nutrauktos.” [1 informantas].

Šis atvejis parodo, jog tėvai, kurie negeba spręsti kylančių vaiko elgesio problemų, atsisako jiems teikiamos pagalbos, nesudaro sąlygų vaikui keistis, gauti jam reikiamą pagalbą, vaiko problemos laikui bėgant neišnyksta, o tik stiprėja. Tyrimo metu informantai patvirtino tai, ką atskleidė Norgelienės ir Grigaitės (2009) atliktas tyrimas, jog siekiant teigiamų vaiko elgesio pokyčių, įtaką daro šeimos įsitraukimas, taip pat labai svarbus ir pagalbą teikiančių specialistų požiūris, kuomet vaikas priešinasį teikiamai pagalbai. Tyrimo metu vienas iš informantų pristatė su tuo susijusį konkretų atvejį:

„<...> Tai turim šiemet mergaitę, ji atvažiavo pas mus mokytis jau į 10-tą klasę. Mergaitei paskirta vaiko minimali priežiūra, specialistų konsultacijos: psichologo, socialinio pedagogo, tačiau ji savaitę laiko neišėjo iš savo kambario. Tai pas tą mergaitę aš visėjau į kambarį kalbėtis, bet ji vis sakė: - aš niekur neisiu, o aš vistiek pas ją vaikščiojau ir vieną kartą nuėjusi pas ją į kambarį, ją pasiėmiau po pamokų ir sakau: - einam, parodysiu tau mokyklą, pas mus nieko nėra baisaus. Ir mes taip, galima sakyti,

kiekvieną dieną su ja kartu ėjome, parodžiau jai, kur ji bus, ką veiks, ką darys <...> ir ji išėjo iš kambario, galiausiai, pati ir pas psichologą pradėjo vaikščioti.” [3 informantas].

Pateiktas atvejo aprašymas rodo, jog socialiniam darbuotojui yra itin svarbus individualus priėjimas prie konkrečios problemos, ryšio kūrimas su klientu. Siekiant spręsti kylančias problemas yra svarbu užmegzti kontaktą, leisti klientui suprasti, jog jis yra svarbus. Ši situacija iliustruoja, kaip klientui yra svarbu gauti darbuotojo supratimą, palaikymą, pripažinimą, jaučiant jo empatiją kliento atžvilgiu.

Vaiko motyvaciją keistis lemia tėvų, artimųjų ir specialistų požiūris į vaiką, tačiau atsainus, nerūpestingas požiūris į vaiką, gali sukelti neigiamas vaiko emocijas, tokias kaip pasipriešinimą, nenorą keisti situaciją, vykdyti numatytas priemones „<...> kad mes turėtume daryti tai ne tiesiog, kad atėjau padariau, o labai atsižvelgiant į vaiką, į kiekvieno vaiko situaciją. Tam turėtumėme skirti labai ilgą laiko tarpą, kad galėtumėme nuodugniai išsigryninti situaciją, išsiaiškinti kokios priežastys, kas yra? <...>” [2 informantas].

Dalis informantų atskleidė, jog jie nėra užtikrinti, ar vaikas supranta, kas yra vaiko minimali priežiūra „Aš apskritai nelabai žinau, kiek vaikas supranta, kas yra minimalios priežiūros priemonės, ar jam yra iki galo ir aiškiai išaiškinamos <...> Visa sistema yra paskirti kažkokias paslaugas <...> vaikas negali pasirinkti nei paslaugos, nei kažkokio vykdymo termino. Jam yra viskas primetama, tai tą jisai tiek ir supranta, kad jis turi įgyvendinti, jeigu neįgyvendins bus tam tikros pasėkmės <...>” [2 informantas], „<...> ne visi vaikai supranta, kas vyksta <...>” [3 informantas].

Apibendrinus tyrimo metu surinktus duomenis apie vaiko dalyvavimą vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime, galima teigti, jog vaikams minimali priežiūra, dažniausiai, pradedama teikti dėl administracinių nusižengimų ir mokyklos nelankymo. Informantų teigimu, esant šioms problemoms, vaiko minimalios priežiūros priemonės turėtų būti parenkamos individualiai, tačiau ne visuomet pavyksta pasiekti teigiamų vaiko elgesio rezultatų, ne visuomet vaikai nori vykdyti jiems paskirtas priemones, nors, kaip ir sako tyrimo dalyviai, jos būna renkamos kartu su vaiku ir jo šeima, tačiau šioje vietoje, kuomet yra kalbama apie vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimą vaikui, tyrimo dalyvių nuomonės išsiskiria. Vieni teigia, jog yra pakankamai dėmesio skiriama situacijos analizei ir pagalbos plano sudarymui, o už priemonių vykdymą yra atsakingi vaiko tėvai, kiti mano, jog yra ne iki galo išsiaiškinama konkreti vaiko situacija, taip pat trūksta specialistų empatijos, vaiko ir jo šeimos atžvilgiu, o tai ir įtakoja vaiko minimalios priežiūros priemonių efektyvumo nebuvimą, vaiko nemotyvaciją bei pasipriešinimą.

3.4.2 Vaiko minimalios priežiūros praktika ir įgyvendinimas

Įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą yra tikimasi, jog vaikas, turėjęs elgesio problemų pasieks teigiamų elgesio pokyčių. Skiriant vaiko minimalios priežiūros priemones yra siekiama, jog vaikas sulauktų tinkamos pagalbos, kuri atlieptų vaiko poreikius, o siūloma pagalba būtų tinkama padėti vaikui įveikti susiformavusį ydingą elgesį (Lietuvos Respublikos vaiko..., 2007).

Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (2007), teigia, jog vaiko minimalios priežiūros priemonės turėtų teigiamai įtakoti vaiko elgesį, tačiau praktikoje taip būna ne visuomet. Tyrimo metu informantai dalinosi patirtimi, kokie dažniausiai yra pasiekiami rezultatai, teikiant vaiko minimalią priežiūrą.

9 lentelė. Dažniausiai pasiekiami vaiko minimalios priežiūros rezultatai.

Kategorija	Subkategorijų pavyzdžiai	Patvirtinantys teiginiai
Vaiko minimalios priežiūros priemonių rezultatai	Neefektyvūs rezultatai	„<...> jeigu ir pavyksta pasiekti rezultatų, tai tas būna, vėlgi, tikrai labai trumpam laikui.“ [2 informantas] „Daugiau tų atvejų, kur nepradėjo dar labiau blogėti, nors prieš ateinant turėjo tendenciją blogėti.“ [4 informantas]
	Teigiami pokyčiai	„<...> suveikia puikiausiai iš karto, kokiems trims mėnesiams paskiria tas minimalios priežiūros priemones ir viskas, atsisveikinam.“ [1 informantas] „Elgesys pats vaiko pagerėja po vaiko minimalios priežiūros priemonių.“ [5 informantas]

Tyrimo dalyvių nuomonės išsiskyrė, kuomet buvo kalbama apie dažniausiai pasiekiamus vaiko minimalios priežiūros rezultatus, o atsakymai galėjo priklausyti nuo to, kokią poziciją užima tyrimo dalyvis. Tyrimo dalyviai, kurie įgyvendina vaiko minimalios priežiūros priemones teigė, jog vaiko minimali priežiūra efektyvių rezultatų neužtikrina „Dažniausiai pasibaigia vaiko minimalios priežiūros nutraukimu, o paskui vėl paskyrimu, todėl, kad tai būna labai trumpalaikis efektas <...>” [2 informantas], „<...> nežinau, kaip ją reikia sudėlioti, kad ji būtų efektyvi, negaliu pasakyti.“, „Taip, aš ateisiu, atsižymėsiu, pasirašysiu, bet nu kažkas. Ir aš pati, kai einu į susirinkimus, va, didžiulius, nu tai kiek jau jų buvę, tikrai jau nemažai ir šiemet turim ir dešimtą, nu jau praėjo puse metų, jokie rezultato <...>” [3 informantas].

Tyrimo dalyviai, kurie teigė, jog vaiko minimali priežiūra dažniausiai neatneša jokių rezultatų arba teigiami rezultatai būna tik laikini, vardino priežastis, kurios gali lemti rezultatų nebuvimą.

Vaiko elgesio pokyčių rezultatus lemia vaiko nusiteikimas, šeimos įsitraukimas bei pagalbą teikiančių specialistų požiūris, tačiau yra labai svarbu, jog visi aspektai tarpusavyje sąveikautų, o siekiant vaiko motyvacijos keistis, vaiko šeima bendradarbiautų su pagalbą teikiančių įstaigų specialistais, priimtų siūlomą pagalbą vaikui ir šeimai. Pasak Bieliūnės, Bauzarevič, Prankos ir Žeko (2015), pagalbą vaikui ir jo šeimai teikiantys specialistai, turėtų pasiūlyti tinkamas priemones, kurios atitiktų vaiko poreikius ir leistų pasiekti teigiamus vaiko elgesio pokyčius, taip pat padėtų tėvams identifikuoti vaiko elgesio problemas bei išanalizuoti priežastis, o specialistų pasiūlytas pagalbos planas būtų tinkamas pasiekti efektyvius rezultatus.

10 lentelė. Šeimos ir specialistų sąveika, siekiant vaiko minimalios priežiūros efektyvumo

Kategorija	Subkategorijų pavyzdžiai	Patvirtinantys teiginiai
Šeimos problemos	Įsisenėjusios vaiko problemos	„<...> <i>Jeigu vaikas ateina su neįsisenėjusiom problemom, tarkim, kuomet yra tik tam tikri minimalūs nusižengimai, neįsisenėję, tuomet veiksminga.</i> <...>“ [1 informantas] „<...> <i>per vėlai pamatomos problemos</i> <...>“ [3 informantas] „ <...> <i>vaiko jau problemų įsisenėjimas.</i> “ [5 informantas]
	Socialinių įgūdžių stoka šeimoje	„<...> <i>vaiko minimalios priežiūros priemonės skiriamos, tais atvejais, kada jau yra socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugos teikiamos šeimai</i> <...>“ [2 informantas] „ <i>Dažniausiai vaikai, kuriems paskirtos vaiko minimalios priežiūros priemonės, jų šeimoms yra teikiamos socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugos</i> <...>“ [3 informantas]
Specialistų darbas	Atsakomybės perkėlimas tėvams	„<...> <i>iš esmės tėvai turi būti orientuoti</i> <...>“ [1 informantas]

		<p>„<...> labai daug atsakomybių, pareigų turi tėvai <...> tėvai sunkiai pripažįsta arba nėra motyvuoti <...>“ [4 informantas]</p> <p>„Sunkumai yra tie, kaip aš ir minėjau, kad nenoras iš šeimos pripažinti tą problemą.“ [5 informantas]</p>
	Atsainus požiūris	<p>„<...> realiai tokia situacija, kad medikai tikrai nesiverčia per galvas. Jie kai rengs ataskaitą ir įrašys, kad pas mane neatvyko, jie tikrai neskambins ir neieškos to vaiko, nors ir yra paskirta priemonė.“ [1 informantas]</p> <p>„Pavyzdžiui, galbūt priemonės nebuvo parinktos tokios, kokios labai atitinka vaiko poreikius ir lūkesčius ir atspindi tą situaciją.“ , „Tos priemonės yra labai primityvios.“ , „Per anksti nutrauktos vaiko minimalios priežiūros priemonės, nebuvo išveiktos iki galo, nepasiektas iki galo rezultatas, jis yra neužtvirtintas, nes jeigu mes pamatom pagerėjimą, mes nutraukiam ir įvyksta atkrytis <...>“ [2 informantas]</p>

Vaiko minimali priežiūra, informantų teigimu, nevisuomet yra efektyvi „*Ne visuomet efektyvi.*“ [1 informantas], „<...> sunku pasakyti ar apskritai vaiko minimali priežiūra yra veiksminga <...>“ [2 informantas], „*Stengiamės vykdyti tą minimalią priežiūrą, bet dažniausiai ji nevyksta <...> Dažniausiai, neefektyvi.*“ [3 informantas], „*Turėjom tokių atvejų, kai vaiko minimali priežiūra užsidaro, nors nebuvo pasiekta jokių rezultatų, nes tai buvo neefektyvu.*“ [4 informantas], „*Neefektyvu tada, kai vaikas jau turi šleifą ilgesnį, bet mes laukiam dar, o laikas eina, vaikas auga, problema didėja.*“ [5 informantas]. Informantų teigimu, vaiko minimali priežiūra neefektyvi gali tapti dėl įvairių priežasčių.

Dalies tyrimo dalyvių nuomonė sutapo, jog vaiko minimali priežiūra neefektyvi, nes yra per vėlai pamatomos vaiko problemos, o vaiko minimali priežiūra pradedama teikti, kuomet problemos jau per ne lyg *įsisenėjusios*, jog būtų galima tikėtis teigiamų vaiko elgesio pokyčių „*Ji galėtų būti veiksminga, tikrai, bet jeigu ateina su tokiom jau grynai labai įsisenėjusiomis problemom <...> sudėtinga kažką pakeisti ir, kada jau jam yra skiriama ta priemonė, pavyzdžiui,*

lankyti kažkokį būrelį, nu tai jau jam nesudominsi.” [1 informantas], „<...> vaiko jau problemų įsisėnėjimas, kai jis jau nebenori ar net nebegali keisti savo elgesio <...>” [5 informantas].

Ne visi tyrimo dalyviai atviravo apie tai, kas yra atsakingi, jog vaiko problemos pradamos spręsti per vėlai. Vieni tyrimo dalyviai teigė, jog problemos atsiranda šeimoje, o šeima nėra linkusi pastebėti ir spręsti vaiko elgesio problemų, o dažniausiai vaikai, kuriems pradama teikti vaiko minimali priežiūra, auga socialinę riziką patiriančiose šeimose „<...> kiek susitinkam su šeimom, tai yra, nu iš šeimos problemos <...>” [3 informantas], „Šeimos įsitraukimo būna trūksta. Vieni daro, nes žino, kad turi daryt, kiti sako neturim nei noro, nei laiko, nei galimybių ir iš vis nežinom, ką daryt, darykit ką norit.“ [4 informantas], tačiau dalis tyrimo dalyvių teigė, jog pirminės vaiko ugdymo įstaigos nepastebi arba yra linkę slėpti vaiko ar vaiko šeimoje kylančias problemas „Požiūrį specialistų reikėtų keisti, ypatingai, pedagogų, kad neslėptų problemų, nes dažniausiai problemas pastebi mokykloje dirbantis specialistas, tai, kad pradėtų kalbėti.“ [5 informantas].

Tyrimo metu dalyviai noriai dalinosi situacijomis ir atvejais, siekdami vaizdžiai perteikti atsakymą į klausimą bei pagrįsti pateiktą atsakymą.

Vienas informantas teigdamas, jog vaiko minimalios priežiūros teigiamiems rezultatams pasiekti yra svarbus vaiko amžius ir laiku pastebėtos problemos, pateikė atvejį:

„Mažesni vaikai kuomet yra, tuomet ir situacijos būna teigiamos. <...> Buvo situacija, kuomet turėjome antroją, kuriam buvo paskirta vaiko minimali priežiūra dėl vagysčių, vagysčių parduotuvėse. Kadangi jo amžius per mažas, kad jis atsakytų už nusižengimus, tad jis buvo svarstytinas vaiko gerovės komisijoje. Jam buvo paskirtos priemonės: psichologas ir užimtumo galimybės. Jis neturėjo užimtumo, po pamokų eidavo namo, „bimbinėdavo”, „prisidarė” ir ten buvo problemos, kad vaikas auga su tėvu ir pamote, o santykiai buvo sudėtingi, tai buvo siūlytos psichologo konsultacijas jiems ir vaikui, ir vaikui užimtumas. Vaikas labai norėjo lankyti baseiną, tad buvo suorganizuotos plaukimo treniruotės, vaikas lankė psichologo konsultacijas, šeimai taip pat pagalba teikiama ir va šitas vaikas buvo jauniausias ir buvo geroji patirtis. Vaikui reikėjo psichologinės pagalbos, užimtumą užtikrinom ir išsisprendė.” [1 informantas].

Informanto pateiktas atvejis įrodo, jog vaiko minimali priežiūra gali būti veiksminga, kuomet skiriama dar pradinėje mokykloje besimokančiam mokiniui, o jo problemos dar nėra įsisėnėjusios, vaiko emocijose dar nėra susiformavęs pasipriešinimas ar nemotyvacija. Tinkamai išanalizuota vaiko ir jo šeimos situacija, korektiškai suteikta pagalba šeimai, individualiai parinktos vaiko minimalios priežiūros priemonės, laiku sustabdė netinkamą vaiko elgesį ir užkirto kelią

tolimesnių problemų atsiradimui. Situacija įrodo, kaip svarbu yra visų aplink vaiką esančių elementų sąveika, šeimos ir specialistų bendradarbiavimas, individualus darbas su vaiku ir jo šeima, vaiko poreikių atliepimas.

Kalbant apie sunkumus, kylančius įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą, informantai dalinosi patirtimi, kuomet šeimai skiriamos paslaugos dubliuojasi „<...> *Pradžioj bandëm tik tai su vaiko minimalios priežiūros priemonëm <...> vëliau šeimai paskyrë paslaugas socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo, atvejo vadybos <...> paskyrëm globos namuose krizių įveikimo paslaugas <...>*” [1 informantas], „*Buvo situacija, kai buvo paskirta vaiko minimali priežiūra, kada buvo paskirtos koordinuotai teikiamos paslaugos šeimai, arba šeimai taikoma atvejo vadyba <...>*” [2 informantas], „*Šeimai atsirado atvejo vadyba, šeima lygiai dėl tokių pačių priežasčių gali būti suvertinta vaiko teisių apsaugos tarnybos ir jeigu vaikas atlieka teisės aktų pažeidimus dar skiriamos vaiko minimalios priežiūros priemonės ir praktiškai paslaugos yra to paties pobūdžio.*” [3 informantas]. Šeimoms, kurioms teikiamos paslaugos dubliuojasi, yra sudėtinga suprasti teisės aktų reglamentą, atskirti teikiamų paslaugų pagalbos skirtumus, taip pat šeima turi skirtingus įsipareigojimus, skirtingoms įstaigoms, o įsipareigojimų nevykdymas turi skirtingas pasekmes, šeimos gali pasimesti esamoje sistemoje, prarasti motyvaciją „<...> *šeimų vietoje aš irgi pasimesčiau.*” [4 informantas].

Apibendrinus tyrimo metu surinktus duomenis, galima teigti, jog vaiko minimali priežiūra ne visuomet yra efektyvi. Dažniausiai pasiekiami rezultatai: situacijos stabilumas, vaiko elgesio neblogėjimas ir laikini vaiko elgesio teigiami rezultatai. Siekiant vaiko elgesio korekcijos vaikai ir šeimos bei pagalbą teikiantys specialistai susiduria su įvairiomis problemomis. Siekiant išvengti kylančių nesklaidumų yra ypatingai svarbus vaiko ir šeimos, pagalbą teikiančių specialistų bendras darbas. Tiek tėvai, tiek specialistai, pastebėję pirmuosius vaiko elgesio sunkumus, turėtų nedelsti ir laiku atkreipti dėmesį į vaiką, susirūpinti vaiko poreikiais, suteikti jam reikiamą pagalbą, siekiant užkirsti kelią problemų įsisenėjimui bei sunkėjimui. Kiekvieno vaiko situacija turėtų būti detaliai išanalizuojama tiek šeimos narių, tiek specialistų, o paskirtos priemonės turėtų atitikti vaiko interesus, būti efektyvios pašalinti netinkamo elgesio priežastis, kurios lėmė netinkamo vaiko elgesio atsiradimą.

3.4.3 Bendradarbiavimas su įstaigų specialistais įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą.

Miginis ir Uloza (2011), kalba apie įstaigų specialistų bendradarbiavimo svarbą, teikiant kompleksines paslaugas. Įstaigų specialistai teikiantys socialines paslaugas turi turėti bendrinį tikslą bei esamą probleminę situaciją suvokti iš esmės, matyti jos visumą.

Tyrimo dalyviai kalbėjo, jog bendradarbiavimas su kitų įstaigų specialistais įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą yra neatsiejama darbo dalis „*Jie turi tarpusavyje bendradarbiauti, nes sudaromas planas ir turi siekti bendro tikslo, kad tos minimalios priežiūros priemonės suveiktų <...>*” [1 informantas], „*<...> man atrodo, kad kai yra skirtos vaiko minimalios priežiūros priemonės, tai sakau, turėtų būti bendras specialistų darbas <...> mes visi kartu dirbdami, dalindamiesi informacija, va tada galbūt ir pasiektume rezultatų.*” [2 informantas], „*Procese tai yra neatsiejama dalis. Įstaigos noriai bendradarbiauja, galbūt, tik išskirtiniais atvejais nepripažįsta tam tikrų problem <...>*” [5 informantas].

Informantai dalinasi patirtimi, kokios įstaigos tarpusavyje bendradarbiauja „*Pagrindinės bendradarbiaujančios įstaigos: švietimo įstaigos, socialinių paslaugų centras, bendruomeniniai šeimos namai, vaikų dienos centrai, neformalusis ugdymas, būreliai, sveikatos priežiūros įstaigos, psichikos sveikatos priežiūros centras, savivaldybės administracija ir kt.*” [4 informantas].

Dalis tyrimo dalyvių neslėpė, jog bendradarbiavimas su įstaigų specialistais ne visuomet yra sklandus „*Aš nebesidalinu nei savo kažkokiais pasiektais rezultatais, nei ką aš išvelgiau, kas galėtų padėti kitam specialistui arba greičiau padėtų tam vaikui, arba į ką reikėtų atkreipt dėmesį, nes būna galbūt dar kitos problemos, kurios kyla. Tai vat šitoej vietoje, šitas bendradarvimas yra tikrai tokiame žemame lygyje.*” [2 informantas]

11 lentelė. Bendradarbiavimo sunkumai

Kategorija	Subkategorijų pavyzdžiai	Patvirtinantys teiginiai
Bendradarbiavimo sunkumai	Formalus bendradarbiavimas	„ <i>Tendencijos, kad vyktų visų vaiko minimalią priežiūrą vykdančių įstaigų susitikimų nėra.</i> “ [2 informantas]

		<p>„Nėra poreikio, kas mėnesį susitikti dėl konkretaus vaiko, bet jeigu poreikis yra, tuomet yra organizuojami susitikimai.“ [4 informantas]</p> <p>„Bendradarbiaujama pagal poreikį, susitikimai taip pat vyksta pagal poreikį.“ [5 informantas]</p>
	Fragmentuotas problemos vertinimas	<p>„<...> didžiausia mūsų problema, vėlgi, kiekvienas žiūri iš savo situacijos. Jiems atrodo, kad jų darbas yra pats svarbiausias <...>“ [2 informantas]</p> <p>„Kiekviena įstaiga turi savo poziciją ir jie yra teisūs, visi žiūri iš savo prizmės, visi mato savo srities problemą.“ [4 informantas]</p>
	Ugdymo įstaigų požiūris į socialines problemas	<p>„<...> kartais taip nutinka, jog mokyklos nesikreipia <...>“ [1 informantas]</p> <p>„Mokykla dažnai tą problemą slepia tol, kol jie nesusitvarko.“ [5 informantas]</p>

Tyrimo dalyviams bendradarbiaujant su kitų įstaigų specialistais iškyla įvairių sunkumų. Tyrimo metu informantų pateikti duomenys leido daryti išvadą, jog vaiko minimalią priežiūrą vykdančių įstaigų specialistai bendradarbiauja tik pagal poreikį, reguliarūs susitikimai, išsiskyrus vaiko gerovės komisijos posėdžius, kuriuose dalyvauja ne visi vaiko minimalios priežiūros priemonės teikiantys specialistai, nevyksta, to pasekoje problema nėra išvelgiama kaip bendrinė, o kiekviena įstaiga problemą mato iš savo pusės „<...> o tas tarpusavyje bendradarbiavimas, tai aš nežinau, kiek tarkim patys vykdytojai bendradarbiauja <...>“ [1 informantas], „<...> paskiriamos kompleksinės paslaugos tam tikros, ar ne, tas pats ugdymo įstaigos lankymas, psichologas, psichiatras, dienos centras <...> Vadinasi, aš atėjau, aš matau, kad aš esu vykdytojas, aš ją ir vykdu, o toliau kažkuo aš nebesidalinu <...> kai yra paskiriamos bet kokios priemonės, jos tiesiog toliau yra vykdomos individualiai.“ [2 informantas], „Kartais susitinkam tarpinstituciniuose susitikimuose, kad kalbėtumėmes apie tą bendrą problemos suvokimą.“ [4 informantas].

Tyrimo dalyviai atviravo, jog bendradarbiaujant, iškyla sunkumų su tam tikromis įstaigomis ir išskyrė pagrindines dvi: ugdymo įstaigas ir sveikatos priežiūros įstaigas.

Dalis informantų teigė, jog ugdymo įstaigose dirbantys specialistai, turėtų skirti didesnę dėmesį vaikų ir jų šeimose kylančioms socialinėms problemoms, apie tai informuodami atsakingas

institucijas bei aktyviau įsitraukti į problemų sprendimą „*Taip, pas mus savivaldybėj, tikrai yra ir visiškai nepaslaptis, kad kartais pradinės mokyklos, neslepia, bet jos tiesiog nenori kažkokių papildomų problemų ar panašiai, kada jau visiškai elgesys nevaldomas, kada skriaudžia vaikus ir tenka policiją kviesti, pavyzdžiui, jau tada gal, bet jeigu ten tokie net ir su pamokų praleidimu ne visada sureaguoja <...>*” [1 informantas], „*Galbūt labiau, sakyčiau, švietimo įstaigų įsitraukimo į šitą reikalą.*“ [4 informantas], „*Jeigu jau matai, kad mokykloje pradėjo praleisti pamokas, arba kažkas negerai šeimoje, nelaukti stebuklo, o teikti pagalbą šeimai. <...> darželyje, jau kažką galima pastebėti.*” [5 informantas].

Informantas kalbėdamas apie bendradarbiavimo sunkumus su sveikatos priežiūros įstaigomis, teigė, jog „*<...> tarkim, psichikos sveikatos centras, nes buvo, kokį psichologą lankyti, o vaikas neatėjo ir tuo viskas baigėsi. Jie neieško to vaiko, tarkime, nors jiems yra priskirta, kad jie vykdytų vaiko minimalios priežiūros priemonę <...>*” [1 informantas].

Tyrimo metu, informantai patvirtino Miginio ir Ulozos (2011), atlikto tyrimo išvadas, kuriose teigiama, jog pagrindinė bendradarbiavimo problema yra bendradarbiavimo stoka. Apibendrinant tyrimo dalyvių pateiktą informaciją apie bendradarbiavimą, galima teigti, jog bendradarbiavimas tarp įstaigų vyksta nereguliariai, įstaigų specialistai tarpusavyje bendrauja tik atsiradus poreikiui, tad galima teigti, jog neesant reguliariam bendradarbiavimui, skirtingos įstaigos neturi bendro požiūrio į vaiko problemas, o kiekviena įstaiga dirba tik savo atstovaujamos srities kryptimi. Tyrimo metu paaiškėjo, jog dažnai vaiko problemos yra pastebimos per vėlai. Pirminės ugdymo įstaigos delsia arba neinformuoja atitinkamų institucijų apie atsiradusias vaiko elgesio problemas, per vėlai kreipiasi pagalbos į savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisiją, tikėdamiesi, jog tėvai patys prisiims atsakomybę už netinkamą vaiko elgesį ir jį spręs savarankiškai, tačiau neretai, kuomet kreipiamasi dėl vaiko minimalios priežiūros skyrimo, vaiko amžius jau yra per ne lyg didelis, o problemos įsisenėjusios, tad vaiko minimalios priežiūros priemonės gali būti neefektyvios.

DISKUSIJA

Prieš atliekant tyrimą apie vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimą Elektrėnų savivaldybėje, tyrėja su vaiko minimalia priežiūra buvo susidurusi profesinėje darbo patirtyje ir turėjo tam tikrą supratimą apie vaiko minimalios priežiūros procesą ir jo įgyvendinimą pasirinktoje savivaldybėje.

Tyrėja, profesiniais ir moksliniais tikslais, buvo vedina išsiaiškinti jai rūpimus klausimus apie vaiko minimalios priežiūros skyrimą, įgyvendinimą, specialistų bendradarbiavimą bei teikiamų paslaugų efektyvumą. Prieš atliekant tyrimą, tyrėja, mokslinės praktikos metu, turėjo galimybę detaliau analizuoti vaiko minimalią priežiūrą atlikdama konkrečių atvejų analizę, dokumentų analizę, su prieiga prie tyrimo procesui ir jo suvokimui įtakos turėjusių bylų bei kitų svarbių dokumentų, bei socialinių darbuotojų, dirbančių su socialinę riziką patiriančiomis šeimomis diskusiją apie vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimą, tad remdamasi šia praktika ir studijomis, tyrėja galėjo sumodeliuoti tyrimą, suvokti probleminį lauką bei sukonstruoti tyrimui reikalingą instrumentą.

Tyrimo metu buvo susidurta su individualiai išgyventais sunkumais atliekant interviu, kuomet tyrėja atlikdama tyrimą save ribojo, jog renkant tyrimui reikalingą informaciją, interviu nevirstų diskusija, o interviu metu tyrėja mintyse išgyveno konfliktus dėl turimos praktinio darbo patirties ir studijų metu įgytų žinių, kuri kartais nesutapdavo su tyrimo metu informantų pateikta informacija. Tyrimo metu tyrėja stengėsi save išvelgti kaip dalį analizuojamos problematikos, įsigilinti į informantų pateiktus duomenis bei, kas galėjo daryti įtakotą jų pateikimui.

Tyrimo metu, tyrėjos supratimas apie tiriamąjį objektą kito, kuomet buvo pagrįsta problematika. Analizuojant tyrimo metu iš informantų surinktus duomenis, paaiškėjo, jog vaikams taikoma vaiko minimali priežiūra Elektrėnų savivaldybėje ne visuomet yra veiksminga ir efektyvi, tačiau efektyvumo kontrolė savivaldybėje nėra vykdoma.

Tyrimo duomenys leidžia patvirtinti Nikarto, Ūselės, Zaksaitės, Žukauskaitės ir Žeko (2013) atlikto tyrimo pateiktas išvadas, jog vaikai, kuriems skiriama vaiko minimali priežiūra, dažniausiai, yra užaugę sunkiomis sąlygomis, socialinę riziką patiriančiose šeimose. Atlikto tyrimo metu informantai patvirtino, jog vaikai ir jų šeimos, kuriems yra skiriama vaiko minimali priežiūra, dažniausiai, jau yra gerai žinomi socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms ir jose dirbantiems specialistams dėl šeimoje esančių socialinių problemų, tad sprendžiant vaiko elgesio problemas, neretai pagalba reikalinga ir vaiko šeimai, tačiau kyla klausimas ar šeimoms teikiama pagalba yra

efektyvi, leidžianti užkirsti kelią tolimesnių problemų atsiradimui šeimoje? Ar socialiniai darbuotojai dirbantys su šeimomis, vaiko teisių apsaugos specialistai laiku pastebi galimą netinkamą vaiko elgesio riziką bei deramai užtikrina vaiko gerovę ir apsaugą nuo socialinės rizikos veiksnių? Šie klausimai kelia diskusiją ir gali būti orientaciniais toliau tęsiant tyrimus apie vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo efektyvumą.

Elektrėnų savivaldybėje atliktas tyrimas taip pat patvirtina Bieliūnės, Bauzarevič, Prankos ir Žeko (2015) atlikto tyrimo pateiktus duomenis, jog taikomos vaiko minimalios priežiūros priemonės yra primityvios. Dažniausiai, vaikams yra skiriamos specialistų, dirbančių vaiko ugdymo įstaigoje, kurioje jis mokosi konsultacijos, tačiau esant įsisenėjusioms vaiko problemoms, gilioms psichologinėms problemoms iš kurių kyla netinkamas vaiko elgesys, sprendimo būdų nėra. Tyrimo metu informantai įvardijo, jog savivaldybėje labiausiai trūksta terapijų paaugliams, kurios, manoma, būtų veiksmingos, sprendžiant įsisenėjusias vaiko elgesio problemas, tad išryškėja specialistų – terapeutų savivaldybėje poreikis.

Įdomu tai, jog tyrimo metu informantų pateiktuose atsakymuose, buvo galima išvelgti hierarchinį tendencingumą. Vadovaujančias arba aukštesnes pareigas užimantys specialistai, vaiko gerovės komisijos nariai buvo labiau linkę vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimą perteikti kaip teigiamą, kokybišką ir efektyvų, o įvardijami sunkumai buvo siejami su paslaugų gavėjais bei vykdytojais – vaiku, šeima ar vaiko minimalios priežiūros priemonės teikiančiais specialistais. Darbuotojai, kurie su vaiko minimalia priežiūra susiduria tiesiogiai, įgyvendina vaiko minimalios priežiūros priemonės, bendrauja su vaiku ir jo šeima, buvo linkę atviriau vardinti kylančius sunkumus, pateikė kritiškesnes išvagas apie vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimą ir jų pasikartojimą esant skirtingoms situacijoms, vardijo bendradarbiavimo su kitomis įstaigomis trūkumus ir pan. Atlikus tyrimą kyla klausimai - ar vaiko gerovės komisijos nariai skiria pakankamai dėmesio individualiai situacijos analizei? Kiek skiriama dėmesio vaiko minimalios priežiūros priemonės įgyvendinančių įstaigų bendradarbiavimui? Kaip koordinuojamas vaiko minimalios priežiūros priemonių įgyvendinimas? Ir pan.

Tolimesnių tyrimų, įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą, kryptis galėtų būti vaiko minimalią priežiūrą įgyvendinančių įstaigų ir jose dirbančių specialistų bendradarbiavimas, siekiant efektyvių vaiko minimalios priežiūros rezultatų.

IŠVADOS

1. Vaiko minimalią priežiūrą galima apibrėžti kaip kompleksiskai teikiamą pagalbą vaikui ir jo šeimai, siekiant teigiamų vaiko elgesio pokyčių, kuomet vaikas, kuris nepaiso visuomenėje nusistovėjusių elgesio normų, padaro administracinius nusižengimus, nelanko mokyklos; ar vaiko šeima, ugdymo įstaiga susiduria su probleminiu vaiko elgesiu, kurio pakeisti savarankiškai nebegali ir vaikui yra reikalinga individuali specialistų pagalba, atsižvelgiant į netinkamo vaiko elgesio atsiradimo priežastis ir pan. Vaiko minimalia priežiūra yra siekiama vaiko elgesio korekcijos nebaudžiant vaiko, o parenkant optimaliausias priemones, kurios prisidėtų prie vaiko gerovės, patenkinant jo poreikius, kurių savalaikis nerealizavimas prisidėjo prie vaiko netinkamo elgesio atsiradimo.

2. Vaiko minimali priežiūra pradedama įgyvendinti atsižvelgiant į konkrečią vaiko situaciją, kuomet kiekvienam vaikui yra parenkamos būtent jam pritaikytos ir tinkamos vaiko minimalios priežiūros priemonės – konkrečių specialistų pagalba. Vaiko minimali priežiūra yra skiriama vaikams, kurie:

- a) padaro administracinius nusižengimus, tačiau, remiantis galiojančiais teisės aktais, už juos negali būti baudžiami dėl per ne lyg jauno amžiaus;
- b) nelanko mokyklos;
- c) dėl kito, teisės aktuose aprašyto probleminio elgesio.

Pagrindinė vaiko minimalią priežiūrą įgyvendinanti ir koordinuojanti institucija – savivaldybės administracija, kurioje dirbanti vaiko gerovės komisija sudaro pagalbą vaikui, pagal poreikį ir vaiko šeimai, planą, numato vaiko minimalios priežiūros priemones, kurios yra tam tikrų įstaigų ir jose dirbančių specialistų pagalba.

3. Vaiko minimali priežiūra Elektrėnų savivaldybėje įgyvendinama vadovaujantis Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymu (2007), Elektrėnų savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijos darbo reglamentu (2017). Vaiko minimali priežiūra Elektrėnų savivaldybėje vaikams dažniausiai skiriama dėl administracinių nusižengimų ir mokyklos nelankymo. Savivaldybėje vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo efektyvumą užtikrinti pavyksta ne visuomet dėl:

- a) įsisenėjusių vaiko elgesio problemų, kurios buvo pastebėtos per vėlai arba per vėlai buvo imtasi priemonių, siekiant spręsti vaiko problemas, kuomet vaiko amžius jau per didelis, siekiant jo elgesio korekcijos;

- b) kylančių sunkumų užtikrinant šeimos įsitraukimą į problemų sprendimą;
- c) vaiko asmeninės motyvacijos stokos keisti savo elgesį, kai taikomos vaiko minimalios priežiūros priemonės;
- d) vaiko minimalios priežiūros priemonės įgyvendinančių įstaigų ir jose dirbančių specialistų atsainumo.

Tirtoje savivaldybėje yra platus spektras paslaugų, priemonių, kurias galima skirti vaikams, atsižvelgiant į jų poreikius, tačiau stebimas individualių bei grupinių terapijų vaikams trūkumas, kurios yra svarbios sprendžiant jau įsisenėjusias vaiko elgesio problemas, ypač, paauglių, tačiau savivaldybė ieško kitų išteklių, alternatyvų, siekiant efektyvių vaiko elgesio korekcijos rezultatų, įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą.

REKOMENDACIJOS

1. Savivaldybėje esančioms ugdymo įstaigoms skirti daugiau dėmesio vaikų ir jų šeimų socialinių problemų savalaikiam identifikavimui, laiku teikti mokykloje dirbančių specialistų pagalbą vaikams ir šeimoms. Nesuveikus teikiamai pagalbai ugdymoje įstaigoje, dėl probleminio vaiko elgesio, šeimoje esančių problemų, kreiptis į savivaldybės administraciją ir joje dirbančią vaiko gerovės komisiją dėl platesnės, kompleksiskai teikiamos pagalbos vaikui ir jo šeimai.

2. Savivaldybės administracijai. Dėl paslaugų trūkumo paaugliams, savivaldybėje teikti individualias bei grupines terapijas, psichoterapijas, atsižvelgiant į paauglių poreikius. Taip pat atsižvelgiant į individualių bei grupinių terapijų reikalingumo tendencijas, savivaldybėje įsteigti psichoterapeuto etatą, kelti socialines paslaugas teikiančiose įstaigose dirbančiųjų socialinių darbuotojų, socialinių pedagogų ir kitų specialistų kvalifikaciją, sudaryti sąlygas kvalifikuotis, siekiant atlikti terapijas.

3. Savivaldybės administracijai. Dėl per ne lyg dažno paslaugų šeimoms dubliavimosi (socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugos, atvejo vadyba, vaiko minimali priežiūra, kompleksiskai teikiama pagalba šeimai ir kt.), sureguliuoti teisinę bazę, kuri būtų patogi specialistams, paprasta ir aiškiai suprantama šeimoms.

4. Sveikatos priežiūros įstaigose dirbantiems specialistams skirti daugiau dėmesio nemotyvuotiems paaugliams, kuriems sveikatos priežiūros įstaigose dirbančių specialistų pagalba yra reikalinga, siekiant spręsti vaiko psichologines problemas, juos motyvuoti, atsižvelgiant į jų poreikius, reikalingą pagalbą teikti vaikams priimtinoje aplinkoje, o esant poreikiui, specialistų pagalbą teikti mobiliai.

5. Savivaldybės vaiko gerovės komisijai, vykdant ir koordinuojant vaiko minimalią priežiūrą, skirti daugiau dėmesio vaiko individualiai situacijai išanalizuoti, atskleisti vaiko netinkamo elgesio priežastis, tikslingai paskirti vaiko minimalios priežiūros priemones, kurios atitiktų vaiko ir šeimos poreikius bei būtų efektyvios, siekiant vaiko elgesio pokyčių.

6. Savivaldybės vaiko gerovės komisijai, tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriui reguliariai organizuoti vaiko minimalios priežiūros priemones įgvendinančių įstaigų ir jose dirbančių specialistų tarpinstitucinius susitikimus, siekiant visų, vaiko minimalios priežiūros priemonės teikiančių įstaigų ir jose dirbančių specialistų, bendro vaiko ir jo šeimos problemų suvokimo, bendro ir kryptingo darbo, siekiant bendro tikslo.

7. Vaiko minimalios priežiūros priemonės vykdančioms, koordinuojančioms įstaigoms ir jose dirbantiems specialistams reguliariai bendradarbiauti su kitomis vaiko minimalios priežiūros priemonės įgyvendinančiomis įstaigomis ir jose dirbančiais specialistais, keistis ir dalintis informacija apie vaiko situaciją, pasiektus rezultatus.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Aaltio, I., & Heilmann, P. (2010). Case Study as a Methodological Approach. In A. Mills, G. Durepos, & E. Wiebe (Eds.), *Encyclopedia of Case Study Research* (pp. 67–77). SAGE Publications, Inc.
2. Ališauskas, A. Ir Šimkienė, G. (2013). Mokytojų patirtys, ugdant mokinius, turinčius elgesio ir (ar) emocijų problemų. *Specialusis ugdymas* 1(28), 51-61.
3. Baranauskienė, I. (2013). *Inovatyvūs studijų metodai II pakopos Socialinio darbo studijų programoje*. Metodinė priemonė dėstytojams. Vilnius: UAB „BMK Leidykla“.
4. Barkauskienė, R., Gervinskaitė-Paulaitienė, L., Čekuolienė, D., Adler, A. (2018). *Minimalios priežiūros priemonės gaunantys paaugliai: mentalizacija, psichosocialinis funkcionavimas ir trauminė patirtis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
5. Bieliūnė, S., Bauzarevič, A., Pranka, D. ir Žėkas, T. (2015). *Vaiko minimali ir vidutinė priežiūra Lietuvoje ir užsienyje: teisiniai ir praktiniai aspektai*. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras. Vilnius
6. Bielskytė-Simanavičienė E. Ir Paurienė L. (2017). *Elgesio ar (ir) emocijų sunkumų arba sutrikimų turintys vaikai: ugdymo ir pagalbos teikimo specifika*. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.
7. Butrimaitė, G., Girduškas, M., Godienė, A., Kalpokas, V., Kudinkienė, A., Misiūnas, J., Valeckaitė, V. (2003). *Specializuotų teismų šeimos ir nepilnamečių byloms nagrinėti įsteigimo Lietuvoje poreikis ir galimybės*. Vilnius: Teisės institutas.
8. Butvilas, T. (2015) Šeimoje netektį patyrusių vaikų saviidentifikacijos poreikis kaip socializacijos veiksnys, *Acta Paedagogica Vilnensia*, 20, 213-224.
9. Breidokienė, R. Ir Ignatovičienė, S. (2015). *Pozityvios tėvystės įgūdžių ugdymo metodinės rekomendacijos*. Prieiga per internetą: http://www.sppd.lt/media/mce_filebrowser/2015/02/18/Pozityvios_tevystes_igudziu_ugdymo_metodines_rekomendacijos.pdf
10. Dahl, A., Hammond, S. I., Saltorf-Bedrick, E. S., Drummond, J. K., Waugh, W. E., Brownell, C. A. (2017) Explicit Scaffolding Increases Simple Helping in Younger Infants. *Developmental Psychology*, 53(3), 407-416.
11. Davidavičienė, A. G. (2007). *Tikslinė prevencija. Darbas su probleminiais vaikais*. Prieiga per internetą: <http://www.blaivus.org/UserFiles/darbasproblemvaikais.pdf>

12. Drakšienė, A., Drakšas, R. (2007). *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Eugrimas.
13. Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu: vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras.
14. Giedrienė, R. ir Narutavičienė, I. (2015). Mokymosi sutrikimai ir vaiko socializacija. *Socialinis ugdymas / Sumanioji edukacija*, 41(2), 87–98.
15. Indrašienė, V., Merfeldaitė, O., Pivorienė, J. ir Raudeliūnaitė, R. (2019). *Vaiko vidutinės priežiūros įgyvendinimas socializacijos centruose: socioedukacinis aspektas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
16. Yin, R. K. (2012). *Encyclopedia of Case Study Research* (Vols. 1-0). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
17. Jasilionis, D., Stankūnienė, V., Maslauskaitė, A., Stumbrys, D. (2015). *Lietuvos demografinių procesų diferenciacija: mokslo studija*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras
18. Jezierska – Wiejak, E. (2014). Šeima ir ugdymo įstaigos (darželis ir mokykla) kaip vertybių suvokimo aplinka. *Pedagogika*, 116, 59-70.
19. Juodaitytė, A. (2003). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius: Petro ofsetas.
20. Juozulynas, A., Jurgelėnas A., Narkauskaitė L., Venalis A. (2012). Vaikų agresyvaus elgesio priežastys. *Visuomenės sveikata*, 4(59), 9-14.
21. Jonynienė, Ž. (2009). Vaiko teisių įgyvendinimas: mokyklos demokratėjimo rodiklis. *Socialinis darbas*, 8(2), 51-64.
22. Kabašinskaitė, D. (2002). Vaikystės sociologija, vaikų teisės ir vaikų politika. *Filosofija, sociologija*, 13(3), 43-49.
23. Kairienė, B. (2019). *Agresyvaus tėvų elgesio su savo vaikais prevencijos prielaidos*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
24. Kasparavičienė, A. ir Cepienė, R. (2007). EMIGRAVUSIŲ TĖVŲ LAIKINAI PALIKTI VAIKAI: SOCIALINĖS SITUACIJOS POKYČIAI IR PSICHINĖS BŪSENOS YPATUMAI. *Tiltai*, 38(1), 201–219
25. Kawińska, M. (2017). Contemporary Parenting in the Face of Social Changes: Theoretical and Empirical Analysis. *Socialinis ugdymas*, 47(3), 77–88.
26. Kondrotaitė, G. ir Butvilas, T. (2007). Socialinės rizikos šeimose gyvenančių vaikų socializacija: patirtos netekties poveikio jų elgesiui analizė. *Socialinis darbas*, 6(1), 96-103.

27. Kvieskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: Baltijos kopija.
28. Kvieskienė, G. (2005). Pozityvioji socializacija: monografija. Vilnius: VPU leidykla
29. Leliūgienė, I. ir Juodeikaitė, A. (2005) Socialinės aprėptiems kaip socialinės atskirties alternatyvos metodologiniai aspektai. *Socialinis darbas*, 4(2), 42–49.
30. Malinauskaitė, A. (2010). Elgesio sutrikimų prevencija skatinant socialines ir emocines kompetencijas priešmokykliniame amžiuje: Vokiškoji patirtis. *Specialusis ugdymas*, 1(22), 149 – 159.
31. Merfeldaitė, O. ir Indrašienė, V. (2011). Implementation of minimal care of children at the local self-government and institutional level. *Socialinis darbas*, 10(1), p. 6-11.
32. Merfeldaitė, O ir Pivorienė, J. (2011). Vaikų ir pagalbos specialistų požiūris į socializacijos centruose teikiamą pagalbą vaikams. *Socialinis darbas*. 10(2), p. 255-266.
33. Miginis, N ir Ulozas, M. (2011). *Tarpžinybinis bendradarbiavimas nacionaliniu lygmeniu jaunimo politikos srityje: SSSG analizė*. Prieiga per internet: http://ijpp.lt/file/TB_ANALIZE.pdf
34. Miginis, N ir Ulozas, M. (2014). Praktinis vadovas: *tarpžinybinio bendradarbiavimo stiprinimas jaunimo politikos srityje*. Prieiga per internetą: https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/metodiniai-leidiniai/el-biblioteka/leidinystaisyta_2014.10.07.pdf
35. Myers, D.G. and DeWall C.N. (2011). *Exploring psychology: eighth edition in modules*. New York, NY: Worth Publishers.
36. Nikartas, S., Ūselė, L., Zaksaitė, S., Žukauskaitė, J., Žėkas, T. (2013). *Vaiko minimalios priežiūros priemonės Lietuvoje: prielaidos ir įgyvendinimo problemos*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas.
37. Norgėlienė, I. ir Grigaitė, B. (2009). AGRESYVIŲ VAIKŲ PSICHOLOGINIO KONSULTAVIMO VEIKSMINGUMAS. *Pedagogika*, (94), 41–47.
38. Norkus, Z., Morkevičius, V. ir Šarkutė, L. (2008). Lyginamieji tyrimai su TOSMANA ir FS/QCA. *Pavyzdinis metodologinis mokomasis studijų paketas*. Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/files/mokymai/qca/TOSMANA_QCA_20111111.pdf
39. Piaget, J (2011). *Vaiko pasaulėvoka*. Vilnius: Žara.
40. Piščalkienė, V., Merky, G. ir Bražienė, N. (2007). Socioedukacinio Darbo Su Vaikais, Turinčiais Aktyvumo Ir Dėmesio Sutrikimą, Ypatumai: Diagnostinės-Eksperimentinės Studijos Rezultatai. *Socialinis Darbas*, 6(1), 113–125.

41. Pivorienė, J. (2007). Atvejo vadyba socialinio darbo metodikoje. *Socialinis darbas*, 6(1), 68-75.
42. Pulajauskienė, A. ir Jonušienė, D. (2001). *Psichologijos pagrindai: mokomoji knyga*. Aleksandro Stulginskio universitetas: Akademija.
43. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija: Metodinė knyga*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla
44. Sakalauskas, G. (2013). Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumų prasmė. *Teisės problemos*, 3(81), 5-55.
45. Tamošiūnienė, E. ir Kudinavičiūtė-Michailovienė, I. (2019). *Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
46. Ūselė, L. (2014). Nepilnamečių justiciją reglamentuojančių teisės aktų darba: procesiniai aspektai. *Teisės problemos*, 4(86), 68-96.
47. Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo nuostatų įgyvendinimas savivaldybėse: tyrimo ataskaita. (2015). Vilnius.
48. Warneken, F. ir Tomasello, M. (2009). The roots of human altruism. *British Journal of Psychology*, 100, 455-471.
49. Zuoza, R. (2011). Vaikų Ir Jaunimo Pozityvioji Socializacija: Norminių Aktų Analizė. *Socialinis Ugdymas*, 16(27), 58–64.
50. Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai: vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams*. Vilnius: Vaga.
51. Žukauskienė, R. (2006). *Individualus darbas su nusikalsti linkusiu vaiku: metodinės rekomendacijos*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
52. Žukauskienė, R. (2012). *Raidos psichologija: Integruotas požiūris*. Vilnius: Margi raštai.

TEISĖS AKTAI

1. *Elektrėnų savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas dėl vaiko gerovės komisijos darbo reglamento pakeitimo 2014 m. rugsėjo d. Nr. 03V-*. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAP/68c20400487011e4ba2fc5e712e90cd4/>
2. *Elektrėnų savivaldybės administracijos direktorius įsakymas dėl elektrėnų savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijos darbo reglamento patvirtinimo 2017 m. rugpjūčio 29 d. Nr. 03V-946*. Prieiga per internetą: [file:///C:/Users/Renata/Downloads/Vaikogerovėskomisijosdarboreglamentas%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Renata/Downloads/Vaikogerovėskomisijosdarboreglamentas%20(1).pdf)

3. *Elektrėnų savivaldybės administracijos direktorius įsakymas dėl vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių ar auklėjamojo poveikio priemonės įgyvendinimo elektrėnų savivaldybėje organizavimo, koordinavimo ir kontrolės tvarkos aprašo patvirtinimo 2017 m. rugpjūčio 29 d. Nr. 03V- 947.* Prieiga per internetą:
<file:///C:/Users/Renata/Downloads/Vaikominimaliosirvidutinėspriežiūrospriemoniųvykdy motvrakosaprašas.pdf>
4. *Elektrėnų savivaldybės taryba sprendimas dėl elektrėnų savivaldybės 2018 m. Socialinių paslaugų plano patvirtinimo 2019 m. kovo 27 d. Nr. V.TS-61.* Prieiga per internetą:
[file:///C:/Users/Renata/Downloads/Elektrėnųsavivaldybės2019m.socialiniųpaslaugųplanas %20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Renata/Downloads/Elektrėnųsavivaldybės2019m.socialiniųpaslaugųplanas%20(2).pdf)
5. *Elektrėnų savivaldybės tarybos sprendimas „Dėl Elektrėnų švietimo paslaugų centro nuostatų patvirtinimo“.* 2018 m. lapkričio 28 d. V. TS-227. Prieiga per internetą:
http://www.espc.lt/file/repository/SPC_NUOSTATAI.pdf
6. *Elektrėnų savivaldybės administracijos direktorius įsakymas dėl bendro darbo su šeimomis elektrėnų savivaldybėje tvarkos aprašo patvirtinimo 2017 m. gegužės 9 d. Nr.03V-411.* Prieiga per internetą:
<file:///C:/Users/Renata/Downloads/03V-411.pdf>
7. *Elektrėnų socialinių paslaugų centro nuostatai.* 2018 m. gruodžio 27d., V. TS-251.
8. Jungtinių Tautų vaiko teisių deklaracija (1959), *Generalinė Asamblėja*, 1-86(XIV) rezoliucija (1959).
9. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1992), *Valstybės žinios*, 60-1501 (1995).
10. Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas (2019), *TAR*, 9738 (2018).
11. Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas (2011), *Valstybės žinios*, 4-108 (2012).
12. Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų katalogas (2006). *Valstybės žinios*, 43-1570 (2006).
13. Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų įstatymas (2006). *Valstybės žinios*, 17-589 (2006).
14. Lietuvos Respublikos Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (2008). *Valstybės žinios*, 80-3214 (2007).
15. Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996). *Valstybės žinios*, 33-807 (1996).

16. Lietuvos Respublikos vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija (2003). *Valstybės žinios*, 52-2316 (2003).
17. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014 (1992).
18. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas (2011). *Valstybės žinios*, 63-2853 (2003).

SANTRAUKA

Darbo tema. Vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo Elektrėnų savivaldybėje geroji patirtis.

Darbo tikslas - atskleisti vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo gerą patirtį Elektrėnų savivaldybėje.

Tyrimo dalyviai (informantai). Atliekant „vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo Elektrėnų savivaldybėje geroji patirtis“ tyrimo duomenų surinkimą buvo pasirinktas interviu metodas, kurio metu apklausti penki ekspertai, tiesiogiai dalyvaujantys vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime.

Informantai buvo atrinkami naudojant tikslią, kriterinę atranką - ekspertų imtį. Tyrimo informantai buvo atrinkti pagal tyrėjo kriterijus, siekiant, jog tyrimas būtų veiksmingas, o atsakymai būtų kuo informatyvesni ir kokybiškesni (Rupšienė, 2007).

Tyrimo imties formavimui buvo suformuluoti tokie kriterijai:

3. Informantų pareigos. Visi informantai turėjo būti dirbantys socialinėje arba edukologijos srityje;
4. Informantų kompetencija kalbėti tiriamąja tema. Visi informantai turėjo būti tiesiogiai susiję su vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimu.

Atrinkti penki ekspertai. Ekspertų atrankoje buvo atsižvelgiama į informantų kompetencijas bei patirtį, dalyvavimą vaiko minimalios priežiūros įgyvendinime bei gebėjimą atsakyti į klausimus apie vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimą.

Visi tyrime dalyvavę ekspertai – moterys. Trys iš penkių ekspertų užima vadovaujančias pareigas skirtingose įstaigose ar skyriuose, taip pat du iš penkių informantų yra vaiko gerovės komisijos nariai, atstovaujantys skirtingas įstaigas.

Tyrimo metodo bei instrumento pagrindimas. Atsižvelgiant į tai, kad tyrimu siekiama atskleisti vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo gerą patirtį Elektrėnų savivaldybėje, bei vadovaujantis metodologine literatūra (Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė, 2008), buvo pasirinkta atvejo tyrimo strategija. Pagrindiniu tyrimo duomenų rinkimo metodu pasirinktas ekspertų interviu metodas (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016).

Pasak Baranauskienės (2013), „atvejo tyrimu siekiama atskleisti atvejo kompleksškumą“, o „atvejo tyrimas susideda iš „visų“ tyrimų kontekstų, kuriuose apibendrinami iš įvairių šaltinių surinkti faktai ir pateikiamos išvados apie šių faktų kontekstų sąsajas“, tad šiuo tyrimu, skirtingais informantų požiūriais ir skirtingomis jų patirtimis, kaip reiškinys, situacija, bus analizuojama vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo Elektrėnų savivaldybėje geroji patirtis.

Tyrimo duomenų apdorojimui pasirinktas kokybinės turinio analizės metodas siekiant išanalizuoti tyrimo metu surinktus duomenis, susisteminti gautus atsakymus taip atskleidžiant vyraujančias vaiko minimalios priežiūros priemonių įgyvendinimo Elektrėnų savivaldybėje problemas, tendencijas, identifikuoti kategorijas bei pateikti sisteminį tiriamojo reiškinių vertinimą.

Tyrimo rezultatai. Atliekant tyrimą „vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo Elektrėnų savivaldybėje geroji patirtis“, buvo siekta atskleisti vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo Elektrėnų savivaldybėje gerąją patirtį. Šiame darbe, remiantis analizuota literatūra, teisės aktais ir kt., vaiko minimali priežiūra apibrėžta kaip kompleksiskai teikiama pagalba vaikui ir jo šeimai, siekiant teigiamų vaiko elgesio pokyčių, kuomet vaikas, kuris nepaiso visuomenėje nusistovėjusių elgesio normų, padaro administracinius nusižengimus, nelanko mokyklos; ar vaiko šeima, ugdymo įstaiga susiduria su probleminiu vaiko elgesiu, kurio pakeisti savarankiškai nebegali ir vaikui yra reikalinga individuali specialistų pagalba, atsižvelgiant į netinkamo vaiko elgesio atsiradimo priežastis ir pan. Vaiko minimalia priežiūra yra siekiama vaiko elgesio korekcijos nebaudžiant vaiko, o parenkant optimaliausias priemones, kurios prisidėtų prie vaiko gerovės, patenkiant jo poreikius, kurių savalaikis nerealizavimas prisidėjo prie vaiko netinkamo elgesio atsiradimo.

Vaiko minimali priežiūra pradedama įgyvendinti atsižvelgiant į konkrečią vaiko situaciją, kuomet kiekvienam vaikui yra parenkamos būtent jam pritaikytos ir tinkamos vaiko minimalios priežiūros priemonės – konkrečių specialistų pagalba.

Vaiko minimali priežiūra Elektrėnų savivaldybėje įgyvendinama vadovaujantis Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymu (2007), Elektrėnų savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijos darbo reglamentu (2017). Vaiko minimali priežiūra Elektrėnų savivaldybėje vaikams dažniausiai skiriama dėl administracinių nusižengimų ir mokyklos nelankymo. Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog savivaldybėje vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo efektyvumą užtikrinti pavyksta ne visuomet dėl:

- e) įsisenėjusių vaiko elgesio problemų, kurios buvo pastebėtos per vėlai arba per vėlai buvo imtasi priemonių, siekiant spręsti vaiko problemas, kuomet vaiko amžius jau per didelis, siekiant jo elgesio korekcijos;
- f) kylančių sunkumų užtikrinant šeimos įsitraukimą į problemų sprendimą;
- g) vaiko asmeninės motyvacijos stokos keisti savo elgesį, kai taikomos vaiko minimalios priežiūros priemonės;

h) vaiko minimalios priežiūros priemonės įgyvendinančių įstaigų ir jose dirbančių specialistų atsainumo.

Tirtoje savivaldybėje yra platus spektras paslaugų, priemonių, kurias galima skirti vaikams, atsižvelgiant į jų poreikius, tačiau stebimas individualių bei grupinių terapijų trūkumas, kurios yra svarbios sprendžiant jau įsisenėjusias vaiko elgesio problemas, ypač paauglių, tačiau savivaldybė ieško kitų išteklių, alternatyvų, siekiant efektyvių vaiko elgesio korekcijos rezultatų įgyvendinant vaiko minimalią priežiūrą.

Raktiniai žodžiai. Vaiko minimalios priežiūros priemonės. Probleminis vaiko elgesys.

SUMMARY

Topic. Good practice implementation of minimum child care in Elektrėnai municipality.

Object - to reveal the implementation of the good practice of minimum child care in Elektrėnai municipality.

Research participants (informants). While collecting research information about the “Good practice of the implementation of minimum childcare measures in Elektrėnai municipality”, an interview method was chosen, during which five experts who are directly involved in the implementation of minimum childcare were interviewed.

Informants were selected using targeted, criterion sampling – selection of experts.. The study informants were selected according to the researcher's criteria in order to make the study effective and the answers as informative and high-quality as possible. (Rupšienė, 2007).

The following criteria were formulated for the development of the research sampling:

1. Duties of informants. All informants had to be working in the social or educational field;
2. Competence of the informants to speak on the research topic. All the informants had to be directly involved in the implementation of the minimum childcare.

Five experts has been chosen. During the selection of experts the competencies and experience of the informants, participation in the implementation of the minimum childcare and the ability to answer questions about the implementation of the minimum childcare were taken into account. All the experts, participated in the study, were women. Three out of five experts’ holds senior positions in different institutions or departments, and two out of five informants are members of the Child Welfare Commission representing different institutions.

Justification of the research methods and instruments. The case strategy was chosen considering, that the research aims to reveal the best experience of the implementation of the minimum childcare measure in Elektrėnai municipality and following the methodological literature (Bitinas, Rupšienė and Žydžiūnaitė, 2008). Expert interviews method was chosen as the main method of information collection (Gaižauskaitė and Valavičienė, 2016).

According to Baranauskienė (2013), “the case study seeks to reveal the complexity of the case”, and “the study of the case consists of“ all ”research contexts that summarize the facts collected from various sources and provided conclusions about the interfaces of the contexts of these facts”, so with this study, different points of view and different experiences of the informants, as a phenomenon, the situation of the good practice of the implementation of minimum child care

in Elektrėnai municipality will be analyzed. Qualitative analysis method was chosen for the processing of the research information in order to analyze the information collected during the research, systematize the answers by revealing the prevailing problems of implementation of minimum child care measures in Elektrėnai municipality, tendencies, identify the categories and provide a systematic assessment of the research phenomenon.

Results of study. During the study “good practice of implementation of minimum child care measures in Elektrėnai municipality” was aimed for revealing good practice of implementation of minimum child care measures in Elektrėnai municipality. Based on the analyzed literature, legislation, etc., in this work minimum child care is defined as integrated assistance to the child and his family to achieve positive changes in the child's behavior, when a child who disregards established norms of behavior commits administrative offenses; doesn't go to school; or the child's family, the educational institution is faced with a problematic behavior of the child, which can no longer be changed independently and the child needs individual specialist help, considering the reasons of the child's misbehavior and so on. With the minimum care of a child it is aimed to correct the child's behavior without punishing the child, but by selecting the most optimal measures that would contribute to the child's well-being, meeting his needs, whose non-timely realization contributed to the occurrence of child abuse.

The minimum care of a child is implemented by considering the specific situation of the child, when each child is selected with the adapted and suitable minimum care measures - with the help of specific specialists.

Minimum child care in Elektrėnai municipality is implemented in accordance with the Law of the Republic of Lithuania on Minimum and Average Child Care (2007), the work regulation of the child welfare commission of the Elektrėnai municipality administration (2017).

Minimum child care is usually granted for children due to administrative offenses and no school attendance in Elektrėnai municipality.

The research revealed that the effectiveness of the implementation of the minimum childcare in the municipality is not always ensured due to:

- a) long-term behavioral problems of a child that have been observed too late or the measures have been taken too late to address the child's problems when the child is too old to correct his or her behavior;
- b) difficulties ensuring family involvement in problem solving;

- c) lack of personal motivation of the child to change his or her behavior when applying minimum childcare measures;
- d) the lack of determination of the institutions implementing the minimum childcare measures and the specialists working in them.

The researched municipality has a wide range of services, measures that can be given to children according to their needs, but there is a lack of individual and group therapies that are important in solving long-standing child behavior problems, especially adolescents, but the municipality is looking for other resources, alternatives to get effective results of the correction of the child's behavior in the implementation of the minimum care of the child.

Keywords. Minimum care of the child, Problematic child behavior.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2020-04-23

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

Edukologijos ir socialinio darbo instituto, Vaiko teisių apsaugos iššęstinių studijų

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

studentas(-ė) Renata Kuzmenkovaitė-Aliukonė,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„Vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo Elektrėnų savivaldybėje geroji patirtis“.

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbu metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

Renata Kuzmenkovaitė-Aliukonė

(vardas, pavardė)